

Slovanska knjižnica.

= Snopič 132—133. =

❖ Legijonarji. ❖

Igra s petjem iz Napoleonovih časov v štirih dejanjih.

Spisal FRAN GOVÉKAR.

Godbo zložil Diktor Parma.

o o o o o o o o o V Gorici o o o o o o o o o

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

1904.

~~15973~~

BOŠTJAN JEŽ: A. Verovšek.

An. 132-133

Fran Govékar: o o o

Legijonarji.

V Gorici o o o o o o o o

Tiskala in založila o o o

Goriška Tiskarna o o o o

A. Gabršček 1904. o o o

Prvo dejanje.

Soba pri Rakovih, priprosto pohištvo. Na desni okrogla miza in starinski široki fotelji, — na levi omara s križem pod steklom, s porelanastimi, rožastimi čašicami za kavo, kozarci, vrtljivo zrcalo in nekaj knjig. Zadaaj ob oknu starinski klavinčel, na oknu lončki s cveticami, na steni v oknu na desni gajbica s kanarčkom. Vrata zadaj, na desni ter na levi.

PRVI PRIZOR.

A n a

(stoji pred klavinčelom in poje iz not, katere drži v roki.)

L a v r a

(igra — po petju vstane, objame Ano.) Dušica, iz srca mi poješ! — Na pol jok, — na pol smeh, taka je ta pesem — in v mojem srcu je prav tako! Ah, Anica: vriskala bi, smejala bi se rada, a nabirajo se mi solze, da moram plakati, četudi sama ne vem, zakaj!

A n a

(se je oklene okoli pasu in jo zavrti okoli sebe.) Hahaha! Kaj ti je? Zaljubljena si, norček moj; zaljubljena!

Ljubezen je bolezen, edina lepa, prijetna bolezen, ko se moraš smejati med solzami in jokati med smehom! Ah, srečna si, Lavra!

L a v r a.

Srečna? Ah, ko bi ti vedela! Srečna sem, a vendarle trepečem v dvomih in strahu. — Moj Bog, kaj bo z mano!? (Vstane razburjena in steče h kanarčku.) Kakor ti sem bila nedolžna in pohlevna, tičica mala, kakor ti vesela in mirna — — — A sedaj, — ah, Ana!

A n a.

Ali, ljubček moj! Skoraj te ne poznam več! Pojdi, pojdi, norček, in ne delaj tragedije iz zaljubljene komedije! — Daj, sedi semkaj, (jo vede v fotelj k mizi in porine k njej svojega) pa poslušaj moj svèt! Saj me poznaš, odkritosrčna sem: kar je na srcu, to je tudi na jeziku!

L a v r a.

Tako me je sram!

A n a.

Vidiš, najprej te moram, okregati: Ni lepo, da ne zaupaš vsega svoji najboljši prijateljici.

L a v r a.

Ana — veruj mi! — Sama ne vem, — saj bi rada —

A n a.

Meni smeš povedati vse! (Jo dobrikavo boža.) Ali se nisva igrali skupaj še kot otroka in potem sva hodili ves čas hkratu v šolo ter sva skupaj vzrastli?

L a v r a.

Dà, dà, Anica !

A n a.

No vidiš, srček, poznavala se do dna duše, kaj ne da ? — Zato pa tudi že davno vem, da si zaljubljena. Dà, že davno ! Haha !

L a v r a.

Ne, ne, to ni možno, Anica ! Tega ne ve nihče !

A n a.

Kaj, ni možno ? Haha ! Vse Celje govori že o tem ! Vse Celje, dà, dà !

L a v r a.

Ali Ana ! Kaj praviš ? ! — Ljudje govoré..... kaj ? kaj ?

A n a.

Haha, dà, dà, govoré in zavidajo te in jezé se nate, jezike brusijo ob tebi in ob njem — — — — zlasti pa ob njem !

L a v r a.

Ob njem ?

A n a.

I, seveda ! Saj je povsod in vselej tako : Zaljublenci so kakor med, ob katerem se gnetejo lačne muhe. Vse ga grize in gloda, pa če se ni zmenil poprej zanj živ krst ! In tako govore sedaj tudi o tebi. — Pa naj čvekajo nevoščljivi zlobneži, kar hočejo ! — Ljubi te — bodočnost mu je odprta, naj se obrne kamorkoli.

L a v r a.

O Bog!

A n a.

Vidiš, z a t o ga obirajo sedaj! O, marsikatera ga je že lovila — zastonj lovila, — a ujel se je v tvojih očeh končno sam. Prav mu je, prav privoščim mu, in kakor pravijo izkušenci, so nekdanji Don Juani najboljši in najpokornejši možički! — Hahaha!

L a v r a.

Ferdinand — Don Juan? — Ne, to ni res!

A n a.

Kaj Ferdinand? — Gospodu Brnjaču je vendar Anton ime, dušica!

L a v r a.

Ti misliš —!? Ne, ne! Molči, molči, Ana! Ne govoriva več o tem; — drugi pot ti povem vse; samo danes me ne sili —!

A n a.

Joj, taka je torej stvar! Glej, glej! Torej kar d v a čestilca! — Izvrstno, izvrstno! O ti, o ti po-rednica!

L a v r a.

Ne, ne, molči, Ana, molči! (gre k omari vznemirjena.)

A n a.

Ne, sedaj pa ne odjenjam! (sede h klavirju.) Ali veš, kaj, — da mi tega nisi povedala — in da niti slutila nisem! — Lavra, izpovej se; pri tej priči si olajšaj skesano svojo vest. — — — (Gre k njej in jo

dobrikajoče objame.) No, daj, videla boš, da sem dobrodušen izpovednik, — odvezo dobiš prav gotovo. (Jo vede k zofi.) No, no! Začni vendar! Torej inžener Ferdinand Basaj na eni, vojni komisar Anton Brnjač na drugi strani, na sredi pa Rakova Lavra! Jako zanimivo! A kako je dalje? —

L a v r a.

Ne, Ana, samo Ferdinand! — Ah, kako me je sram, Ana! — Pusti, pusti me! (Hoče pobegniti.)

A n a

(jo zadržuje.) Nikamor ne pojdeš! Začela si in sedaj nadaljuj svoj roman!

L a v r a.

Nikar se mi na rogaj! Dà, Ana, ljubim ga, ljubim vroče, iz vse svoje duše! — Ferdinand! — Blag mož je, resen in marljiv od zore do mraka!

A n a.

Tudi meni je simpatičen!

L a v r a.

Drugačen je, kakor so drugi mladi možje. Le za svoj poklic živi in ljubi svojo dobro mater in svojega brata. Zvečer pa sedi včasih tu pri meni ter mi govori o njima z neskončno ljubeznijo.

A n a.

Kaj pa pravi o tebi?

L a v r a.

O meni? — O meni ne govori nikdar. Včasih pa mi prinese, iz svojega urada gredè, šopek vijolic

ali vrtnico. — — Ne da mi je, nego položi jo smehljaje sem na tipke (pokaže na klavinčel), ne reče pa ničesar.

A n a.

Čuden človek! — In gospod Brnjač? Ta govori tem več, kaj ne? Oh, poznam ga!

L a v r a.

Bojim se tega človeka, bojim strasti, ki srší iz njegovih očij name, in ki me palijo, kakor morilna slana! Ali se spominjaš? — Učili sva se, da ima kača oči, s katerimi pogleda svojo žrtev tako omamljivo, da se ne more ganiti. Vidiš, take oči ima Brnjač! In zato me je pred njim strah; hudoben človek je!

A n a.

Ne boj se ga! Basaju je prijatelj, in že zaradi Basaja se umakne Brnjač, ko izve resnico. In izve jo kmalu.

DRUGI PRIZOR.

Brnjač in prejšnji.

R a k

(zunaj.) Prosim, kar vstopite! Lavra je doma!

B r n j a č

(pred vratmi.) Hvala, gospod Rak! (vstopi v uniformi vojnega komisarja pešpolka Siembschen.) Ah, pardon, moji lepi dami, hm, zmotil sem vaju gotovo v zanimivem razgovoru? Dovolite, da vam poljubim ročico, dražestna moja gospodinjica! (Poljubi Lavri roko, potem hladno Ani.) Klanjam se, gospodična! Gospoda inženerja iščem, — saj je vendar doma!?

L a v r a

(vstane.) Gospod Basaj se vrača navadno šele pozneje.

A n a

(užaljena zaradi hladnega pozdrava Brnjačevega.) Morda pridem še enkrat — po večerji. (Odhaja.)

L a v r a.

Ostani vendar! — Prosim — ostani —!

B r n j a č

(s pritajenim veseljem.) O, vi že odhajate, gospodična? — (naglo.) Klanjam se! (Lavri.) Saj dovolite, gospica, da počakam svojega prijatelja? (Odloži klobuk.)

L a v r a.

Pridi gotovo, Ana! Čakala bom nate, — zdrava! (Jo spremi do vrat.) Pridi gotovo! Saj veš —, pridi!

A n a.

Dà, dà, pridem! Z Bogom! (Odide.)

B r n j a č

(glasno.) Z Bogom! (zase.) Hvala Bogu! —

TRETJI PRIZOR.

L a v r a, B r n j a č.

L a v r a

(vznemirjena, a prisiljeno prijazna.) Izvolite sesti, gospod komisar! (stopi k cvetlicam.) Morda pride gospod inženier danes preje domu. (Ga prezira.)

Brnjáč

(molči nekaj časa in si nervóžno popravlja uniformo.) Hm! hm! — Gospica Lavra! — Vem, da sem smešen, vsiljiv — toda tega ne zaslužim, da mi obračate hrbet!

Lavra.

Oprostite! (se hitro obrne in gre za zofo.) Hotela nisem — — — (gleda v stran.)

Brnjáč.

Nič opravičevanja, gospica! V srce vam vidim, zato pa sem žalosten tem bolj!

Lavra.

Ne govorite več o tem! — Povedala sem vam že.

Brnjáč.

Da, povedala s kruto, neusmiljeno jasnostjo. Ubiti ste mi hoteli srce, a niste mogli. Samo ranili ste ga smrtno.

Lavra.

Žal mi je, a sami ste zahtevali resnico. (Gre na desno.)

Brnjáč.

Da, mislil sem, da mi bo potem lažje! A varal sem se! Sedaj trpim tem hujše. Gospica Lavra, ljubim vas z vsako mišico svojega srca — ljubim z vsako kapljo svoje krvi — ljubim nepopisno, blazno! Brez vas mi je življenje brez cene!

Lavra.

Gospod komisar! Obljubili ste mi.....

Brnjáč.

Ne, povem vam še enkrat! Glejte, sinoči sem že držal v svoji pesti ključek, ki mi odpre vrata iz tega strašnega stanja v neznani svet — — — prislonil sem si ga na čelo — — — samo še pritisniti — in odrešen bi bil pekla, v katerem živim beden in ubog še vedno. — — — A hipoma se mi je porodila nova nada, da morda véndarle niste izgubljena zame za večno! In odložil sem — — — — Gospica Lavra, samo še danes me poslušajte, prosim vas!

Lavra.

Ne, ne! Čemu se razburjate iznova? — Pustite me! Povedala sem vam že.... ubogo, priprosto deklé sem, a vi mož, ki mu more postati družica le dama ugledne, imovite rodbine! — (Gre na levo, k oknu.)

Brnjáč

(vstane, hiti za njo, prime jo za roko, govori strastno, razburjeno.) Ah! To je vzrok, da me odbijate? — Gospica Lavra, ne poznate me še dovolj! Ako vam je na poti le moj poklic, še danes vržem od sebe to obleko, poiščem si meščanske službe in delal bom s temi-le dlanmi v potu svojega obraza samo za vas! Ali hočete?

Lavra

(resno in prisiljeno mirno.) Častnik ste, zato verjamem, da ste govorili resnico. Ali zato vam vendarle ponavljam, kar sem vam že povedala opetovano: Zaradi svoje vesti ne morem! (Gre za zofo.)

Brnjáč.

Samó zaradi vesti? — Ali ne tudi zaradi svojega srca? — Povejte, Lavra, povejte, ali ne ljubite družega?

L a v r a

(zbeži od njega.) Odgovora nisem dolžna vam, gospod komisar! — Ne govoriva več o tem! (Gre na drugo stran.)

B r n j a č.

Torej vendarle?! — Vi ljubite! Sedaj vem vse. Toda vedite tudi vi sedaj vse! Tega nisem zaslužil! Svojemu najhujšemu sovražniku bi ne privoščil tistih blaznih srčnih bolestij, ki ste mi jih provzročila, in obupa, ki divja v meni, odkar ste me pahnila od sebe. Ljubil sem vas iz vsega srca, kot svojega angela, čistega in svetega, (poklekne in dviga k njej obe roki,) pred katerim klečim s čustvi hrepenenja in občudovanja, — — — ljubil vas bom še na dalje — — — saj vas m o r a m ljubiti; a sovražil in preganjal bom moža, ki mi vas je ukradel ter mi ubil srečo življenja mojega.

L a v r a

(plašno.) Gospod Brnjač, rotim vas, — moj Bog!

B r n j a č.

Samó to mi še povejte, kdo kdo je! Povejte mi ga, gospodična, da ga ubijem uničim!

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnja, Ferdinand.

F e r d i n a n d.

(stopi smehljaje, v roki nosi cvetko.) Težko sem jo dobil, a prinašam jo vendarle, gospica Lavra v za-

hvalo za sinočni lepi večer tu-le ob klavinčelu. (Izroči Lavri cvetko.) Ali kaj vam je danes? — O, gospod sosed! Slabe volje? Pa se vendar nista prepirala? Z našo milo, tiho gospodinjico pričkati se, gospod komisar, to bi ne bilo lepo! (Gre k njemu in mu hoče dati roko.)

L a v r a

(ga zadrži, tiho.) Gospod Ferdinand, prosim vas! —

B r n j a č.

Ne, ne, nič prositi! Čemu? Sedaj sem na jasnem, gospodična, na jasnem, gospod inženier! Haha! Res neverjetno: Včasih je človek slep, da ne vidi lastne dlani. Dà, dà, haha! — A sedaj vidim..... čisto razločno vidim! — Čestitam torej, mila, tiha gospodinjica, in umikam se mirno, docela mirno s pozorišča, kjer sem popolnoma odveč. — Haha, čisto odveč! (Vzame čepico.) Klanjam se in..... in..... dobro zabavo, gospod sosed! (Odide.) Hahaha!

PETI PRIZOR.

Ferdinand, Lavra.

F e r d i n a n d

(po kratkem molku.) Gospod Brnjač se je izdal preveč. — Strasten, nagel, vročekrven mož je, a vi — vi gospodična, ostanite tem mirnejša!

L a v r a.

Kako se ga bojim, gospod Basaj! — Prišli ste....

Ferdinand.

Nekoliko prezgodaj sem prišel, vem — ali ne, prav je, da sem prišel! —

Lavra.

Grozil je meni in — tudi vam je grozil!

Ferdinand.

Ne bojim se njegovih groženj. Ne bojte se tudi vi nikogar! Vedite, da je ljubezen vedno močnejša od sovraštva! Le, ako ste brez ljubezni, ste izgubljena, kakor čoln brez krmilarja, kakor list v vetru. Ljubezen je najmočnejša sila, tem močnejša, če se zgrne, čisti, sveti ogenj dveh src v velik zúbelj, ki more uničiti sovraštvo tisočernih src!

Lavra.

Dà, dà. Gospod Brnjač me sedaj sovraži!

Ferdinand.

Toda jaz vas ljubim, Lavra! Že dolgo vas ljubim tako tiho, da se ne upam govoriti o tej svoji ljubezni, ki je preplavila vse moje misli, vse moje čustvovanje — mene vsega, vsega..... Gospod sosed pa je udaril surovo po mojem sreču, in zato naj vro sedaj iz njega besede, ki jih zadržujem tako dolgo. Ali me hočete nekaj hipov poslušati, gospica?!

Lavra

(šepetaje.) Gospod inžener, poslušam vas!.....

Ferdinand

(jo vede k foteljem, kjer sedeta.) Gospod Brnjač je ugleden, nadarjen mladenič, njegove zveze so močne, njegovi

prijatelji uplivni. Jaz pa sem skromen delavec — navezan le nase, na svoje roke in svoj um! Gospod Brnjač vas ljubi. Že dolgo se zavedam tega: Ljubi vas z viharo strastjo ognjevitoga svojega srca. Jaz vas ljubim s spoštovanjem in udanostjo. Vi pa se odločite sedaj, ali je kdo naju dveh vreden, da postanete njegova! — Nobene pravice še nimam — zmotil se je samo gospod sosed — nazaj ga pokličem in mu pojasnim, če hočete. — Brez sovraštva se lahko zopet razločita najina pota.

Lavra

(se nasloni na mizo in zaihti.) Moj Bog! Moj Bog!

Ferdinand

(vstane in se skloni nad njeno glavo, objemaje jo nežno z desnico.) Pomirite se! — Ne plakajte, gospica, — nikar! Žaliti vas nisem hotel! Bil sem hipoma le preiskren, preodkritosrčen, ker sem bil izzvan. Poslej vas ne bom mučil več, če hočete — verujte mi, nikoli več.... Ali naj grem, gospica? (Se odstrani.) Vi molčite? Z Bogom, gospica! (Odhaja.)

Lavra

(plane kvišku in mu da obe roki.) Ferdinand, ostanite!

Ferdinand

(nežno.) Torej vendar! — Lavra! — Ti angel moj! Ljubim te; neizrečno te ljubim! (Poljubi jo.) In ti — tudi ti me ljubiš, — Lavra, moja Lavra! (Pritisne jo rahlo nase.)

Lavra.

Da, ljubim te, Ferdinand — ljubim! (Ga lahno objame in skrije svoj obraz na njegovih prsih.)

ŠESTI PRIZOR.

Prejšnja in Rak.

Rak.

(malo vinjen med vrati.) Ah, ah, pardon, motim vaju! — Hehe! Pardon! Ali glej jo, glej jo pastaričico, kako se ti zna kljunčkati! Hehe, kje si se pa naučila tega, ti seme? — Hehe!

Ferdinand

(drži sramujočo se Lavro za roko.) Gospod Rak, v pravem hipu ste prišli: Pravkar sem zasnil gospodično Lavro za svojo ženo!

Rak.

Kaj pravite, ženiti se hočete? Z mojo malo hčerko? — Joj, gospod inžener, tako presenečenje! Glejte, pravkar sem se čutil še mladega, — star študent med mladimi in prepeval sem z njimi staro-častitljivi: »Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus!« saj sem mislil, da imam doma še otroka, ki zna ljubiti samo svoje rožice in svojega kanarčka. A glej, tu najdem hčerko nevesto, in vi me napravite čmernim tastom.

Lavra.

Ali papa!

Rak.

Da, da, star sem, star, in ljubi otrok, ne branim ti, če res ljubiš gospoda inženerja.

Lavra in Ferdinand

(hkratu.) Dragi papa! (Ga objameta.) Hvala vam! (Mustisneta roko.)

R a k.

No, no, čemu hvala? Poznam vas, gospod Basaj, in če le hočete, bo srečna z vami moja hči! Želim ti najboljše, hčerka moja! (Jo objame in poljubi ter si briše solze.) Toda sedite vendar — prosim, tu-le k meni! (Ponudi mu stol, sam sede na zofo, poleg njega Lavra.) Skoraj leto dni ste že pod našo streho in poslednje boste čisto naš! Moj sin! In jaz vaš oče! Kako me to veseli! — Ah, daj vendar, Lavra, pa prinesi vina na mizo, da napijem nevesti in ženinu, pa gospoda Brnjača pokliči! —

L a v r a

(vstane.) Brnjača?! — Ne, ne, papa, gospoda komisarja ne! (Odide.)

SEDMI PRIZOR.

Rak in Ferdinand.

R a k

(začuden.) Kaj ji je naenkrat? Včasih je tičal Brnjač vedno pri nji! (Udari se po čelu.) Ah, haha, sedaj razumem! Boji se, da bi bil Brnjač ljubosumen — to se pravi, da bi bili vi ljubosumni: — ne, ne, — vrag vedi, kaj šumi takim nevesticam neumnega po glavi!

F e r d i n a n d

(resno.) Tudi meni je ljubše, če ga ne kličete, gospod Rak!

R a k.

Da, da, res je, prav govorite! Samó vojaka ne v hišo klicati, če ni vojne, hehehe, — pa duhovnika le

za zadnjo uro! Bog nas varuj! Hahaha! Prav imate!
— Sedaj je vaša, čemu bi vam jo kradel kdo drug!
— In Brnjač je tiščal za Lavro, — haha — moj Bog!
rečem vam, kakor podlasica za kokoši je lazil za
njo.

Ferdinand.

Vem, vse vem!

Rak.

Veste, pravil mi je, da misli svojo uniformo
obesiti na klin ter postati kdo ve kaj! — — O dobro
sem ga razumel.

Ferdinand

(bobna nervozno s prsti po mizi ter namrši obrvi.) In danes
je Lavro celó snubil, gospod Rak!

Rak

(ostrmi.) Zlomka?! Ali res? Česa mi še ne poveste?
Lep ženin to! Na vojno mora, pa išče žene. — Pre-
neumno! Z bobni in lepaki iščejo prostovoljcev po
deželi. Pravkar sem slišal, da odmaršira tudi celjski
polk Siembschenski, — celo študente, delavce, — dà
— kaznjence uniformirajo in oborožujejo proti Itali-
janom in Francozom. Komisar Brnjač pa misli med
nakupovanjem volov, moke in krompirja na ženitev.
Preneumno! — Gospod Basaj, tu moja roko: Rad
vas imam in vesel sem, da dobim tako izvrstnega
zeta, kakoršen ste vi.

Ferdinand

(mu da roko.) Hvala, gospod Rak!

OSMI PRIZOR.

Lavra. Prejšnji.

Lavra

(s ploščkom s steklenico vina in z dvema kozarcema, postavi vse na mizo.) Tako-le, ljubi papa! Saj je prav, kaj ne? Pri Medvedu sem ga dobila. (Se srečno smehlja.)

Rak.

Prav, prav, ljubica, — le natoči, pa prisedi! Danes je tvoj dan! Zaroka se praznuje samo enkrat v življenju!

Lavra.

Tudi Anica pride — srečali sva se na trgu. Moj Bog, kolika gnječa! Kolik hrup! (Naliva kozarca.)

Ferdinand.

In vaš — tvoj kozarec, Lavra!?

Rak.

Saj res, kje je tvoj kozarec?

Lavra

(biti po tretji kozarec.)

Rak.

Ne, ne, stoj, čakaj! Zaročenca morata piti iz istega kozarca. Saj poslej bosta dve telesi in jedna duša! (Dvigne kozarec.) Bog vama daj srečo, otroka, da bi se ljubila zvesto in bila zdrava: drugo pa se že samo najde! Živela! (Trči s Ferdinandom, ki da svojo čašo Lavri.)

Lavra

(se nasloni z eno roko na ramo Ferdinanda, z drugo nese čašo k ustom in smehljaje jo izroči njemu.)

Ferdinand

(vzame čašo.) Na najino srečo, Lavra!

Rak

(je izpil vso čašo.) Tako — tako! O, veseli bodimo, otroka, — zunaj se pripravljajo v smrt, vidva pa stopata v novo življenje! Bog vaju živi!

Ferdinand

(dvigne čašo.) Na vaše zdravje, gospod Rak! (Pije.)

Rak.

Živela, živela! Ah, to je vince! (Pije.) Ta Medved toči res medico! Izvrstna kapljica!

DEVETI PRIZOR.

Ana in prejšnji.

Ana

(pokuka smehljaje se pri vratih, potem priteče v sobo.) Čestitam, ljubica! (Poljubi Lavro in ji stisne roko.) Čestitam, gospod inžener! Vso srečo vam želim!

Ferdinand

(da Ani roko.) Lavrina prijateljica je tudi moja, kaj ne, gospodična!

Ana

(smehljaje.) Ne, ne, huda sem pravzaprav: Vzamete mi najmilejšo prijateljico! Vi! (Mu požuga.) A želim vama od srca vse najboljše! (Za odrom polagoma naraščajoče petje legijonarjev.)

Rak.

Sedite, sedite, gospodična! Nocoj je pri nas veselo. Kdo pa poje? (Hiti k oknu.) Ah, to so naši študentje! Hej, Hej!

Ferdinand.

Prostovoljci! Danes odmarširajo! (Gre za Rakom.)

Rak

(kliče skozi okno.) Ipavec, Strnad, Orožen, — — — gori, gori, junaki, le gori!

Ana

(pri oknu.) Naši legijonarji!

Glasovi

(zunaj.) Živio! Hajd gori, gori, Hahaha!

Rak.

To so štajerski legijonarji, akademični prostovoljci! Kokarde na prsih in cvetje na klobukih! (Lavri.) Tudi tvoj bratranec Janko je poleg! (Ani.) In vaš brat, gospodična! Ah, to so mladeniči! (Pripravljala stole.)

Lavra.

O, Janko tudi? (hiti k omari in nosi čaše na mizo.)

Ana.

Naš Jožko gre z njimi. (Hiti k vratom in jih odpre.)

DESETI PRIZOR.

(Janko Ipavec, Jožko Strnad, Mihec Orožen, Tonče Gričar in več drugih legijonarjev, s kokardami na prsih,

vstopi. Na klobukih imajo liste, papirje in šopke, vihte klobuke.) **Prejšnji.**

Ipavec

(med vrati.) Dober večer, povabili ste nas!

Strnad

(med vrati.) Tu smo, stric! Zadnji večer! Sestrica Anica! (jo objame in poljubi ter govori z njo.)

Legijonarji

Strnad, Orožen, Tominšek, Vidic in drugi, vsi križem.) Poslavljamo se! Jutri odrinemo! Na boj proti Lahom! Smrt Francozom! Živela Avstrija! Živel, cesar Franc! (Nosijo stole skupaj okoli mize, privlečejo iz kuhinje klop. Velik hrup. Nekateri stiskajo Ferdinandu roke, drugi objemajo Raka, kličeč:) **Vivat!** (Tretji jemljejo s klobukov šopke, poklanjajoč jih Lavri in Ani. Jožko je pobral z omare vse čašice za kavo ter jih porazdelil med tovariše. Ipavec govori z Rakom.)

Ipavec

(Skoči na stol.) **Silentium! Confratres commilitones!**

Strnad in nekateri legijonarji.

Silentium! Auditor! (Legijonarji si natakajo iz pletenke, ki so jo prinesli seboj, v čašice za kavo in kozarce za vino.)

Ipavec

Našemu bratu in vino filistru Raku se je pravkar pripetila velika nesreča!

Strnad in nekateri legijonarji.

A, a! Čujmo! Kaj pravi? — Nesreča?....
Audiatur!

I p a v e c.

Dixi, velika nesreča, maxima calamitas! V njegov golobnjak je vdrl danes lisjak in zgrabil njegovo jarčico za vrat. Dies nefastus!

Legijonarji.

Kaj? Kaj? Lisjak?

I p a v e c.

A filister Rak je »junak od oka« in pri vinu tudi junak velike žeje: Zgrabil je lisjaka za kožuh ter ga priklenil k hiši z rožnato verižico. Sedaj ima svojo milo jarčico in po vrhu še lisjaka.

Legijonarji.

Optime! Gratulamur!

I p a v e c.

Carissimi, illustrissimi commilitones! Gospod inženjer Basaj, naša stara hiša, optime doctus vir scientiarum technicarum, se je pravkar zaročil z Rakovo gospodično hčerko — z gospodično Lavro!

V s i.

Vivant! Vivant! (Vsi tišče s svojimi čašami k Basaju, Lavri in Raku in jim čestitajo.)

I p a v e c.

Zato pa vas pozivljem, da zakličete z mano in choro pulcherrimo: Vivant, floreant, crescant!

V s i

(navdušeno veselo.) Vivant, floreant, crescant! Ad multos annos sanos et canos! (zbor: »V petju se oglasimo!« —

Anica je spletla iz podarjenih cvetk venec ter ga položi Lavri na glavo. Lavra in Ferdinand sedita v rahlem objemu na zofi. Raka dvignejo koncem pesmi na ramena ter ga neso po sobi.)

(Še preden se završi pesem, pade — **zastor.**)

(Ko se zastor dvigne, živa slika.)

Izpremena.

(Na glavnem trgu v Celju. V sredi v ozadju spomenik ali vodnjak. Na desni hiša, v kateri stanujejo Rak, Basaj in Brnjač; na levi gostilna s predvrtom pri Medvedu. V ozadju hiše z ulico ali planjava z griči.)

PRVI PRIZOR.

Medved in Rak (sedita in pijeta.)

Medved.

Kakšne novice pa imate na rotovžu z bojišča? V Italiji smo izgubili prav vse bitke, kaj ne, gospod pisar?

Rak

Vse! Bankerotni smo! (Šteje s prsti.) Lombardija je v Napoleonovih rokah, Parma in Modena sta republiki; Neapolj je sklenil mir, papežka država pa se je proglasila za nevtrarno.

Medved.

Tako? (Naliže Raku.) Glej glej, papež tudi! Rimski papeži so zmiraj miroljubni, če jim stopi kdo na vrat! Hm! No, vidite! In na Nemškem? — Kaj je opravil nadvojvoda Karl vkljub vsemu svojemu junaštvu? Nič! — Nič! — Kaj?

Rak.

Nadvojvoda Karl se je umaknil proti jugu — saj se je bati, da prodre Napoleon iz Italije preko Tirolske severno-avstrijski armadi naravnost za hrbet! Povsod padamo! — Povsod izgubljam! Vrag! (Pije.)

Medved.

No, no, vi ste pa že čisto obupani! Torej kar pripoveduje Jež, je resnica: Avstriji primanjkuje vojaštva?

Rak.

Gotovo! Proti dvema sovražnikoma boriti se ni igrača. Francozi in Italijani skupaj proti Avstrijem, to ni šala! Zato pa so odšle že vse rezerve na bojišče, vse — mlado in staro — mora pod puško in sedaj odidejo še prostovoljci. Celjani odrinejo še danes.

Medved.

In prijatelj Jež hoče tudi z njimi. Saj ste slišali? Pomislite — Jež!

Rak.

Kaj vraga? Ali je mogoče? Jež? Boštjan Jež?

DRUGI PRIZOR.

Prejšnja. Jež. Pozneje Micika.

Jež

(prikorači mogočno z desne.) Košamadin! Tukajle sem. — Pa kaj me vlečeta skozi zobe, salamenska opravljaja? Prinesi rajši vina na mizo, Medved. — Danes jemljem slovo.

Rak.

Torej je res, da greste z legijonarji?

Jež.

Kajpak, da je res! Ali nisem morda korenjak?

Medved.

Micika, polič vina! — Pa prisedi, Jež, da se te nagledam, preden greš, saj nazaj tako ne prideš več! Prav škoda te bo, ko te bodo Francozi iz kože devali! Ali se jih nič ne bojiš?

Jež.

Kaj misliš, da sem tak zajec kakor ti? »Per-majštefecen«, korajže iman za cel regiment!

Micika

(prinese polič vina Ježu.) Dober dan, gospod Jež! (Mu natoči.)

Jež.

Bog te pozdravi, deklè, in ti daj kmalu dobrega moža! Danes se vidva morda zadnjič, Micika, — na vojsko grem in mogoče me ne bo nikoli več! Če pa se vrnem, ti prinesem fig in pomaranč cel koš, zato ker si tako lepa punica in pa zato, ker te imam tako rad! Bog te živi! (Pije.)

Micika (odide)

TRETJI PRIZOR.

Prejšnji brez Micike.

Rak.

Dobre volje ste, Jež, čeprav nas zapuščate. Meni pa je težko. Prijatelji smo bili, kaj ne?

Jež.

In ostanemo do sodnjega dne, gospod pisar! Če se dobimo zopet šele na onem svetu, nič ne de:

ga bomo pa tam naprej pili. Kaj ne, Medved? Tvoj patent ima veljavo tudi pri sv. Petru.

Medved.

Ti si vražji človek, Jež! Iz vsega se že norčuješ! (Naliva gostoma v kozarce vina.) Bog vedi, če ga bomo kdaj še tako lepo skupaj!? Francozi nas morda kmalu razženó na vse vetrove!

Jež.

Mene že ne vidiš nikoli več, Medved. »Permejštefecen,« živega ne! — Zaprisegel sem, da poiščem Napoljóna Bonaparta samega in ga zadavim kakor šintar garjevo mačko. Kaj mislite, da se ga bojim? Naj mi le pride v tele roke! (Tese mizo.) Tako-le, tako-le ga bom!

Medved

(lovi kozarce in miri Ježa.) Oho, Boštjan, le počasi! Saj moja miza ni tvoj Napoljón! Vemo pa tako, da si junak, ki se nikogar ne boji, — razun Barbe, seveda!

Jež.

Barbe? Kdo se je boji? A jaz? Jaz, Jež, se ne bojim nikogar!

Medved.

Beži, beži, širokoustnež! Sree ti pade v hlače, ko zaslišiš prvo krogeljico žvižgati okoli svojih ušes!

Jež.

Medved, ne govori tako, sicer me razžališ! Ti me še ne poznaš! Res je, miren in ponižen meščan sem vlekel doslej šivanko in nit —

Medved

— in jo boš še naprej vlekel!

Jež,

Naprej vlekel? Kdo? A jaz!? Boštjan Jež je že ne bo nikdar več na tem svetu! Naj ga koklja brčne, če jo bo! Moj oče so bili poštenjak in kranjskega mesta nočni čuvaj; ampak tega jim do smrti ne odpustim, da so me skomandirali za žnidarja. »Zato, ker toliko hlač strgaš«, so rekli. — Medved, ti moja ljuba duša kosmata, poglej jih no, te-le roke! Ali so ustvarjene za šivanko, ali za sabljo? (Miga z rokami.)

Medved

Ali pa za bokal!

Jež

(skoči k Medvedu.) Samo malo naj te pobožam s tema-le rokama, ti moj medvedek, in malo te naj stresem, čisto malo, pa jih boš koj izkašljaj — ena, dve! — tiste svoje zanikrne kosti s hrustanci vred! (Ga strese za rame.)

Medved

(se mu izvija in poskakuje.) Boštjan, imej no pamet, pusti me, šema stara, ali res trapaš! No! No! (Tajinstveno.) Ti — slišiš — Barba gre! Barba gre! (Se ga otreša in gleda na levo.)

Jež

(prestrašen odjenja in dela, kakor da ogleduje samo Medvedovo suknjo, tiho.) Kdo ti pa kaj hoče, revše; tiho bodi! (Glasno.) Malo preširoka ti je res ta suknja čez prsi; ob straneh ti jo všijem, če hočeš, pa bo še dobra...

Medved

(se mu izmuzne krohotaje za Rakov stol.)

Jež

(se ozre, spozna prevaro, užaljen sede.) Medved, Medved, ti nisi karakter! Le čakaj! (Užaljen pije.)

Rak.

Vidva se šalita, a vojska je tepena, in milijoni trepetajo pred francoskim viharjem. Ali res mislite, da zopet rešite prostovoljci, kar je že izgubljeno?

Jež.

Ne, ne, še ni izgubljeno vse, gospod Rak! Sedaj pridemo na vrsto mi! Kakor vihar pojdemo v grom za dom in cesarja! Smrt ali zmaga! »Permejštefecen«, sedaj boste videli, da se začne prava polka! Mi starši smo mlajši in vztrajnejši! (Pije.)

Medved

Pri pijači! Jaz jo pobrišem že v kratkem preko meje. — Kaj me briga! Vi se pa praskajte s Francozi, če vas tako šrbi!

Jež.

Čemu bi bežal? He? Na Dunaju še niso obupali. Minister Thugut niti ne mara miru! Lisjak ima debelo kožo. Prav ima. Korajža velja! O, o, mi se ne damo. »Permejštefecen«, saj nismo šalobarde! Mi ne!

Rak.

Res, to je dobro znamenje! General Wurmser v Italiji ne odneha, in nadvojvoda Karl se koncentrira na Štajersko! Grof Saurau pa je organiziral že celo vrsto legij prostovoljcev. Sedaj se začne boj na življenje in na smrt.

J e ž.

Dà, dà, sedaj pridemo na vrsto mi, prostovoljci!
Brigada akademikov, umetnikov, brigada rokodelcev,
— vse polno brigad!

R a k.

Stari rektor, Matija Schmutzer je sam zastavonoša dunajskim akademikom!

J e ž.

To je mož, to! Starec z zastavo v pesti naprej in za njim mladi umetniki! Ali ni to lepo? — Do tal se mu odkrijem, ko prideva skupaj! Hej kakor listja in trave nas bo! In potem brigada dunajskih mizarjev, brigada mesarjev, — hej, Medved, — bežati ne bo treba, nam ne! O, mi se ne damo! Nikomur ne bo treba čez mejo, Medved; zato pa kar lepo doma ostanite! Bomo že mi za vas kri prelivali!

R a k.

Ničesar ne upam več. A zame je ta vojska posebno sitna, ker bomo imeli že v kratkem poroko. Lavra se omoži in.....

M e d v e d.

Kaj? Kaj? He, lepa je ta! Sosed sem, pa ničesar ne vem! Torej bo vendarle poroka? No, gospod Brnjač je prav zal mož —!

R a k.

Kaj še — Brnjač! Inžener Basaj vzame Lavro! Dà, dà, Basaj.

J e ž i n M e d v e d

(obenem.) Basaj!?

R a k.

Kar skrivaj se je naredilo! — Sinoči sem prišel domov, pa je bilo med njima že vse dogovorjeno!

M e d v e d.

Jej, jej, to je lepa novica! Torej ne Brnjač? Sakra, sakra! To pa ne bo dobro! (Nataka.) Brnjač bo hud! Strašno hud!

J e ž.

Beži, beži! Nikar ne čenčaj tako neumno! Kdo pa Brnjača kaj vpraša? Če je rekel oče: Da, pa je konec, — amen — kakor v očenašu! (Pije.)

R a k.

Tako je! Amen! Kaj bom pa dajal hčer človeku, ki se odpravlja na vojsko? Glej ga! Konec — križ čez! — Tako je!

M e d v e d.

No, no! Saj ničesar ne rečem! Ali res je pa vendarle: Vsak večer je sedel Brnjač tukajle, pa škilil tjale gori v vaše okno, da bi jo zagledal. E, hudo mu bo, hudo!

J e ž.

Beži no! Kako si neumen! Mlad svet! Saj smo bili mi tudi taki!

M e d v e d.

Jaz že ne!

J e ž.

Ker te ni nobena marala! Ampak jaz! Jej, kako sem se kisal, ko mi niso hoteli precej dati Barbe!

Danes bi se je pa sam rad odkrižal in rad ti jo dam zastonj, če jo hočeš!

M e d v e d.

Hvala lepa! Je že prestara!

J e ž.

Kakor hočeš! No, pijmo na zdravje in srečo vaše hčerke, gospod Rak! Lepo dekle je — vraga! — Pijmo na zmago naših zastav! — »Pijmo, le pijmo, saj ne dobimo kaplje ga tam!«

M e d v e d.

Da bi se videli zdravi in veseli, Jež!

R a k.

Tako dobro vino, bogme, toda sedaj z Bogom! Opravek imam še. To je dela, da se mi vse meša! Zvečer pa slovo! Tu za pijačo! (Mu da denar.) Z Bogom!

J e ž.

Tudi meni se mudi domu! Pozdravljena! (Da obema roko.)

M e d v e d.

Z Bogom, gospod Rak! (Ježu.) Ali ne plačáš, nič, Jež?

J e ž

(pobegne.) Zvečer! Ali pa zapiši! Imam samo debel denar.

R a k.

Torej zvečer še zadnjič, Jež! Z Bogom!

M e d v e d

(popravlja po mizi. Rak odide v svojo hišo. Jež na levo.)

ČETRTI PRIZOR.

Legijonarji, Medved.

Legijonarji

(za odrom.) Hura! Hura! (Boben zaropoče in utihne.) V vrsto! Hajdimo! Ipavec! Strnad! Naprej! (Boben zaropoče iznova. Hrup. Nato prikorakajo civilno oblečeni legijonarji, pojoč »Skozi vas!« Tominšek nosi zastavo belo-zelene barve, legijonarji gredo preko odra, obstoje spredaj in dopojo.)

Ipavec.

Finis! Ad loca! Ad loca!

Tominšek

(nasloni zastavo k hiši.)

Legijonarji

(sedajo za mize in napravijo skupine okoli mize ter kriče.) Hej, Medvedek! Iz brloga! Za slovo še bokal tvoje kislice! Vina na mizo, Micika! (Ropotajo po mizah.) Post multa saecula poculla nulla!

Medved

(prihiti z Miciko med petjem in kričanjem, delita čaše in steklenice.) Vina, vina, vsega, kar hočete, gospodje! Poskoči, Micika!

Micika

(priteče.) Sem že tukaj! (Prinese čaše.) Dober dan, gospodje!

Tominšek

(poje.) »Oj, Micka, ti, ti, pa tvoje lepe oči!«

Ipavec.

Micika, poljubček! (Jo objame in poljubi.)

Orožen.

Micika! He, Micika! — Ali meni nobenega?

Micika.

Ne, ne vse naenkrat! (Se brani Ipavca.) Ali ste sitni! (Orožen teče za njo, a ona mu uide v hišo.) Potem — za slovo — vsakemu enega! (Odhiti.)

Legionarji.

Drži jo! — Teci! — Primi jo! Hahaha! Šlek! Šlek! Ali si se opekел?

Orožen.

Kar ni, pa še bo! (Poje.) »Mi pa ostanemo, kakor smo b'li!«

PETI PRIZOR.

Perko. Ana. Meščanje, med njimi starci, žene dekleta, prejšnji.

Ipavec.

Hej, naši Celjani! Pozdravljeni!

Legionarji.

Živeli! (hite nasproti meščanom in meščankam; posamezni se odkrivajo, segajo došlecem v roke; dekleta jim segajo v roke in pripenjajo na prsa šopke. Starejši sedajo za mizo.)

Strnad

(Ani.) Sestrica — Anica! — Kmalu odrinemo! — Ali se boš kaj jokala?

Ana.

Jožko! Bratec! (Se mu nežno prisloni.) Ah, ne, jokala ne bom — (plaka) — ne, — ne bom — pogumna

ostanem in vesela. — Ah, Jožko! (Se mu vrže okoli vratu.) Saj ne jokam! Ponosna sem, da imam takega bratca!

Strnad.

Zlata moja Anica! — (jo boža po laseh.) Skrbi za mater! Pazi nanje — kmalu se vrnem in останem pri vama vedno — vedno, Anica! (Sedeta k desni mizi, kjer da Ana bratu svoj prstan, ki si ga dene Strnad okoli vratu na traku iz Aninih las.)

Gričar

(pelje svojo sivo, ob palico se opirajočo mater na stol na levi.) Vidite, mati, kar tule sedite! Pa malo vina pijte! O, Medved toči izvrstnega! — Pogreje vas! — Le pijte — le pijte! (Ji da svoj kozarec.)

Gričarica

(sede in poskuša piti.) Hvala, ne morem, Tonče! — V cerkvi sem bila, pa tvojega patrona, sv. Antona Puščavnika, sem prosila, naj te obvaruje vsega hudega. In vidiš, ves teden sem bila žalostna, ker me zapustiš. A kar naenkrat mi je postalo tako lahko in gorko pri srcu. Saj vem, da sem uslišana, in da prideš še nazaj.

Gričar

(poklekne pred mater in jo drži v objemu.) Seveda pridem, mati! Nič se ne bojte! Če Bog da —

Gričarica.

Podobico tvojega patrona, vidiš, sem prinesla, da jo vzameš sabo, da nikoli ne pozabiš nanj, ki je pri Bogu tvoj priprošnjik! (Poljubi podobico in jo da sinu.) Na, vzemi jo in ne izgubi je, sin moj!

Gričar

(ji poljubi roko in lice.) Hvala vam, mati! (Spravi podobico v notranji žep, govori tiho z materjo in jo sili piti.)

Legionarji

(njih očetje, matere in dekleta se med tem pomenkujejo, stiskajo drug drugemu roke; nekateri si brišejo solze in se poljubljajo.)

Perko

(Tominšku.) Le dobro opravite, fantje! Vi se boste vojskovali, mi bomo pa za vas molili!

Legionarji.

Per aspera ad astra!

Tominšek.

In če nas ne bo več nazaj, nas ne pozabite! Z Bogom, oče Perko! (Ga objame.)

ŠESTI PRIZOR.

Jež, prejšnji.

Jež

(prikorači mogočno, na strani ima krivo sabljo, okoli pasu handžarje in stare pištole, na rami staro, široko puško, na hrbtu veliko tornistro, na njej kotlič in par hribovskih, močno podkovanih čevljev.) Hola, jaz sem tudi tukaj! Zdaj pa lahko kar gremo! Z Bogom, Perko! Zdrav ostani, pa poglej včasih malo še na moj dom, kako kaj moja Barbka gospodari! (Da Perku roko.)

Perko.

Ježeš, Jež, kaj si znorel? Kam pa greš?

Jež.

Prijatelj, ti si filister, zato te zaničujem! (Mu obrne hrbet.) Košamadinar! (Medvedu.) Matijec, ti zajec plahi medvedjega plemena, poglej sedaj še zadnjikrat Boštjana Ježa, ki gre Francoze na meh odret (smeh), da boste lahko mirno doma spali za pečjo vsi, kar vas je starih bab.... (Mu položi pokroviteljsko roko na ramo.)

Legijonarji.

Bravo, bravo, oče Jež!

Medved.

Pa mi boš vendar še prej suknjo na straneh všil, saj si obljubil.

Jež.

Medved, nikar! Zdaj, ko gremo v smrt za domovino —!

Medved.

V smrt? — (S pogledom na orožje.) Jaz sem pa mislil, da greš samo staro železo prodajat.

Jež.

Kdo? Jaz? Staro železo? O ti hudobna griža salamenska! (Ga trese.) Jaz te starem, — jaz te pohrustam za večerjo, ti revščina, ti suha!

Medved

(poskakuje visoko od tal ter se zvija.) Boštjan, jenjaj! Jerhovina kranjska, jenjaj vendar, pravim! (Tajinstveno.) Barba gre! Barba!

Jež.

Hohoho! Ne boš Jaka! Ko te imam tako rad! (Ga trese.) Ne boš me vlekel, ne!

Medved

Dober dén, mati Barba! Dober den! Kako ste pa danes lepa!

Jež

(osupnjen odjenja in se ozre.) Kaj? Kaj? Barba gre?

Medved

(se mu izmuzne.) Hehe, hehe! (Zbeži v hišo.)

Jež

(zažuga s pestjo in stopi za njim, pa se ustavi pri Gričarici.)
Ta lump me je že spet potegnil!

Gričarica.

Pa molitve ne pozabi, Tonče! Oh, če te ne bo več nazaj!

Jež.

No, Gričarica, le nikari jokati, mati, mi se ne damo, mi ne! »Permejštefecen« jih nalajštamo!

Legionarji.

Mi ne! Mi ne! Hej, oče Jež! Ali greste z nami? Vi ste junak! (Ga obkolijo.)

Jež.

Francozi bodo bežali pred nami, kakor na kresni večer polhi pred vragom. No, no, pa jaz malo popazim na vašega Tončka, da se ne prehladi!

Gričarica.

Dà, pazite nanj! Oh, kako se bojim!

Jež.

Nič bati se, mati! Hej, fantje, le veselo! Korajža velja! Micka mickasta, daj ga no hitro še en

poliček, preden grem! (Poje.) »Oh, zdaj pa nikdar, nikdar več.« (Govori.) Ali ti ne bo nič dolgčas? — (prime Miciko krog pasu.) Srček, po tebi in po Medvedovem vinu mi bo najhujše! (Poje.) »Mici, Mici, Micika, se boš za manoj jokala.«

M e d v e d.

(na pragu.) Boštjan, grešnik stari, Barba gre, Barba!

B a r b a

(se prikaže v ozadju.)

J e ž.

Hoho, Matijec, komu pa poješ? Če hočeš norca videti, kar v ogledalo se poglej! (Ga oponaša.) »Barba gre, Barba!« Naj gre! Saj zato ima noge, kolovrat stari! Mar se je kdo boji? (Pritisne Miciko k sebi.) »Mici, Mici, Micika —!«

SEDMI PRIZOR.

Barba, Boštjanček, prejšnji.

B o š t j a n č e k

(se drži za materino krilo, ima papirnato kapo in trobento.)

B a r b a

(zala, košata ženska, sune Miciko na eno, Ježa na drugo stran in mu vzame sabljo.) Tukaj si, lenoba prismojena, stara!? Ali mi ne greš, — precej?!

J e ž

(bojazljivo.) Barbka, no, Barbka!

Barba.

Ali te luna trka, ali kaj? Kako se je to namaškarâl, ti stara hlačnica, ti griža zelena! Ti polomljeni kozolec! Ti motovilo prismojeno! Marš domov! — Pa kar precej! — Marš, pravim! Po svetu bi se klatil, se soldatka igral, jaz pa naj bi doma stradala in dolgčas prodajala? Marš domov! Takoj — precej! — Ali si slišal? (Ga lovi.)

Boštjanček.

Marš domov! Marš domov! (Tekla za materjo.)

Medved.

No, sedaj pa imaš, Jež! Kar ubogaj!

Jež

(je bežal ves čas po odru in okoli mize pred ženo.) Ne bodi no taka! Ženica, Barbka! Dà, dà, saj že grem! Samo huda ne bodi! To bi ti morda škodilo, Barbka! (bega pred njo.) Slišiš, no!

Barba.

Ti šema pokvečena! Šivanko v roko! Delat! Kar domov se mi poberi! Študentje opravijo brez tebe! Hajd, hajd, kar hitro! (Zgrabi ga za vratnik zadaj in ga tira pred seboj.)

Boštjanček.

Marš domov! Marš domov! (Držeč se za materino krilo trobenta.)

Jež.

Ali Barbka, ljuba Barbka! Nikar ne bodi huda! Saj grem! Saj že grem! No! (Odidejo na levo.)

OSMI PRIZOR.

Prejšnji brez Barbe, otroka in Ježa.

I p a v e c.

Domovina je izgubila junaka!

Legionarji (hkratu.)

Haha! — Ubogi Ježek! (Vpijejo za Ježem.) Z Bogom, Jež! Z Bogom, Barbka! Privežite ga, da ne uide! Haha! (Na desni za odrom se oglasi veliki boben, godba zaigra veselo koračnico. Sliši se povelje:) »Bataljon!« (klic.) »Lajtnant Müller!« (Hrup.)

Gričarica.

Oh, zdaj gredo, zdaj gredo! Tonče, moj Tonče! (ga prekriža in poljubi.)

A n a.

Jožko, ljubi Jožko! (Ga objame.) Ne pozabi — piši — piši! (Ga poljublja.)

I p a v e c.

V vrsto, v vrsto, kolegi!

Legionarji

(se poslavljajo naglo od meščanov, jim stiskajo roke, se objemajo z njimi in poljubljaajo dekleta, ki plakajo kliče.) Z Bogom! Zdravstvujte!

P e r k o.

Srečno in zdravi, gospodje! (Se objema z nekaterimi.)

I p a v e c.

Hitro! Hitro! V vrsto! Zdaj gremo!

Medved

(nataka kozarce.) Še za popotnico, gospodje! Kozarce v roke! Za slovo!

Micika

(nosi kozarce okoli dijakov in jih jim deli.)

(Godba igra ves čas pianissimo. — Legijonarji so se postavili v dve vrsti.)

Tominšek

(pride z zastavo belozelene barve; trakovi so belorudeči in črnorumeni. Dvigne zastavo in jo zavihti v zraku ter se postavi na krilo.)

Legijonarji

(odkorakajo med prepevanjem koračnice.) »V petju oglasimo.«

Perko, Micika, Ana in drugi.

Z Bogom! Z Bogom! Pa kaj pišite! (Mahajo z robci.)

Nekateri

(hite za legijonarji, mahajo z robci in s klobuki, nekateri jokajo.)

Med petjem legijonarjav pade zastor.

Opomba. Ko se zastor event. dvigne, tvorijo osebe na odru skupine. Nekateri mahajo z robci, drugi s klobuki in rokami, tretji sedé ali klečé plakajo; iz daljave pa se čuje petje legijonarjev. Na oder se pa pevci ne smejo nikakor vračati, ker bi to vtisk slike le pokvarilo.

Drugo dejanje.

Vrt poleg hiše, v kateri prebiva Rak. Na desni spredaj drevo, pod njim klop. Na levi zadaj hiša, spredaj vrtna lopa, mizica z dvema stoloma. Vrt je proti ozadju oddeljen z ograjo. Za ograjo cesta. Onstran pogled na hribovje, travnike ali na manjše mesto. Dohod na vrt sredi ograje. Na desni vrtna ali gozdna dekoracija.

PRVI PRIZOR.

Ferdinand in Lavra.

Lavra

(sedi s Ferdinandom pod drevesom, šiva svojo poročno obleko.)

Ferdinand

(sedi poleg nje.) Tvoja igla dela čudeže, Lavra!

Lavra

(smehljaje.) Ker jo vodi ljubezen! In ljubezen dela vedno čudeže! Nande, ali ni tudi to čudež, da je zvezala naju?

Ferdinand

se nagne k njej nežno.) Ne, ne, to je bilo čisto naravno, ljubica! Ti in jaz — postati sva morala edina! — Kaj se nisva ujemala tako lepo že od prvega hipa? Ena misel — eno čuvstvo! Ena duša — dve telesi.

Lavra.

Dà, dà, ali vendar! Ti učen — jaz priprosta! Ti plemenit mož ugledne rodbine — jaz skromna deklica!

Ferdinand.

A sedaj ni med nama nobenega razločka več! — Kaj ne, dragica?

Lavra.

Tako naglo se je vse zgodilo! Moj Nande! Oh, ljubček, kako sem srečna! (Se nagne k njemu.)

Ferdinand

(jo poljubi.) Dà, srečna sva in ostaneva večno — večno.

Lavra.

Tudi oče je kakor izpremenjen! Sama ljubeznivost ga je! Haha! Nič več mu nisem otrok! Oh, nevesta Lavra mu imponira! Silne skrbi ima, ali bo ta moja poročna obleka dovolj lepa za tako imenitnega gospoda ženina!

Ferdinand

(šaljivo.) O! — Imenitni gospod ženin pa ne more spati vse noči od skrbi, ker bo premalo lep za krasno gospodično nevesto!

Lavra

(ga udari po licu.) Porednež! Le norčuj se! (Ovije obe roki okoli njegovega vratu in ga potegne nase.) Oh, kako te ljubim, ti moj, moj —!

Ferdinand

(ji gladi lase.) Tudi moja mati bo vesela, ko te spozna! Danes mi je pisal brat Štefan. Jezi se, da nikomur nič ne pišem, in da ima mati skrbi. Ali moj Bog! Na vse sem bil pozabil, saj mislim le nate. Lavra zjutraj — Lavra med delom — Lavra med spanjem! Vedno in povsod le Lavra!

Lavra.

Ti moj ljubi! Tudi jaz mislim le nate!

Ferdinand.

Vidiš, tako popolnoma si me pridobila! Ali še danes pišem obema — materi in bratu — in opišem te in naslikam.....

Lavra.

Pazi, da ne bosta potem razočarana! Piši jima: Lavra je uboga, neumna, otročja deklica, ki pa me ljubi iz vse duše in iz vsega srca, ki bi umrla, če bi jo zapustil! — Tako piši!

Ferdinand

(nadaijuje.) In njena ličica so rdeča in okrogla, kakor rajska jabolka, in njene oči črne, globoke, nebeško krasne, da bi umrl, ako bi jih izgubil..... tako jima pišem!

L a v r a.

Ti laskač! Ti sladkoustnež! Če boš tako govoril, ne dobiš nobenega poljuba več!

F e r d i n a n d.

Pa ti ga vzamem sam! (Jo objame in poljublja.)

L a v r a .

(se mu izvija.) Ne, ne, pusti me, — pusti me!

F e r d i n a n d

(jo poljublja divje.) Ti moja ljubica — zlatkana ljubica — kako si moja, kako si moja!

L a v r a

(se mu iztrga in zbeži na levo.) Ti ropar, ti nasilnik strašni! — Nikdar več! — Nikdar več! —

F e r d i n a n d

(jo lovi okoli drevesa in jo ujame na levi pred lopo.) Čakaj, čakaj — še — še — takoj — takoj! (Jo poljublja.)

L a v r a

(se ga oklene z obema rokama.) Ti moj — moj — moj!

DRUGI PRIZOR.

R a k, prejšnja.

R a k

(stopi med govorom Lavre iz hiše na levi zadaj.) Ali Lavra! Na ta način ne izgotoviš nikdar svoje obleke! Koliko pa si imata povedati! Gospodu ženinu bomo morali —

Ferdinand

(je izpustil Lavro in nadaljuje Rakove besede.) — zapreti vrata, da ne bo motil pridne šivilje! Kaj ne? (Da Raku roko in sede k Lavri na klop.)

Lavra

(si popravlja lase in sede zopet pod drevo.) Ne, ne, papa! Še danes bo gotova; nič ne skrbi! (Šiva.)

Rak.

No, prav, prav! A koliko je še družega dela in priprav! Hvala Bogu, da so legijonarji odšli! Samo še oddelek kaznjencev, potem bomo imeli mir!

Ferdinand.

In najino stanovanje?

Rak.

Že jutri vama ga začnem iskati, potem izberemo pohištvo ter vredimo vse. Oh, skrbi imam velike! Vidva pa se le igrata! (Sede k mizici na levi.)

TRETJI PRIZOR.

Jež, prejšnji.

Jež

(prisopiha od desne strani po cesti, posnema vojaško kretanje, korakajoč pa drsa z desno nogo po tleh. Postoji pri durih, službeno.) Pokorno prosim, ali ga ni tukaj? (Prijazno.) Dober dan!

Rak.

Koga pa, prijatelj Jež? Bog daj dober dan!

J e ž.

Brnjača iščem že povsodi, to kanacijo. (Službeno.) Gospoda vojnega komisarja Brnjača, mojega kome-djanta, — kome—dan—ta. Seboj me vzame na Laško. Pa nikomur nič povedati, Bog ne daj! Pst! (Lavri.) Vi tudi ne gospodična, če ste prav ženska! — Mi je že obljubil, da me vzame seboj na Laško z drugo ba-gažo vred. »Permejštefecen,« ali jih bomo učili kozjih molitvic te francoske steklačarje! — Rekel je, če ne bom za drugo, bom pa monture šival, je dejal. Ampak Boštjan Jež jih že ne bo šival, jih bo rajši paral Fran-cozom kar na živih životih, — tri sto pošvedranih škrpetov pa ena copata!

F e r d i n a n d.

Ženo zapustite? Pa družino? —

J e ž.

Zapustim? — Ne! Na oltar domovine jih po-ložim! — Pa saj ne morem več doma ostati, če bi tudi hotel. Tak mučenik sem zraven svoje žene, kakor moj patron, sv. Boštjan, ki so so ga s fičafaji martrali. Pa še prav res! Gospod inžener, če ne verjamete, le kar vzemite mojo Barbo na poskušnjo! Pa ji tudi koj uidete na Laško.

F e r d i n a n d.

Kaj je tako huda vaša Barba?

J e ž.

O, o, če bi vedeli! — Zadnjič — oni dan, ko so legijonarji odhajali, me je nadloga s sabljo tepla, — sreča, da ni bila nabrušena, — in v klet me je zaprla

med repo in krompir, pa nič mi ni dala jesti. (Obraz se mu kremži na jok.) Sama si je pa kuhala štruklje, saj sem duhal tropine.

L a v r a.

Vi ubožec!

J e ž.

Dà, tak revež sem, gospodična, da se sam sebi smilim. Veste, pa še otroke ščuva zoper mene. Najmlajši, Boštjanček, ki še platno prodaja, kaj mi je rekel danes na vse zgodaj? »Ata,« je rekel smrkavček, »ata, če ne boš pliden, pa ne boš štlukov papal, in te bo mama šek, šek.« (Se joka.) »Šek, šek,« to se je od matere naučil. (Ker ne najde robca, si briše oči s prsti.)

R a k.

Beži no, beži, Jež; če nimaš rute, se ti pa res ni treba kisati.

J e ž

(se polagoma pomiri.) »Permejštefecen!« Tako sem žalosten, da že ves dan slivovko pijem! (Si briše še nos v suknjo.) Zdaj grem pa nalašč na Laško, pa če se Barba na glavo postavi. Tristo škrpetov in ena copata! (Koraka po sobi pa drsa z desno nogo po tleh.) Ena dve, ena dve, — prrrsa vun, — trrrebuh not!

L a v r a.

Kaj pa imate na nogi, oče Jež, da šepate?

J e ž.

Šepate? Kdo šepa? Ali jaz? Nič ne šepam, ampak selciram. Tako me je sinoči dve uri učil Fermentinov Martin, star vojak! Tri kroglice ima v svojem bedru! (Pokaže na desno bedro.)

R a k.

Dobro te je naučil šepasti Martin; tako, kakor sam zna!

V s i

(se smejejo Ježu). Šepati!

J e ž.

Kaj mi res ni prav pokazal pokveka žejna? Pa za tri poliče sem mu dal! »Permejštefecen!« Na duši naj mu izgoré! Nemara je tista pesem tudi švedrasta, ki me jo je naučil o Napoljonu.....?

F e r d i n a n d. L a v r a.

Pesem? Kakšna pesem? Zapijte, zapijte!

J e ž.

Čakajte, precej! — Malo hripav sem danes; zoper — kha! — kha! — sovražnike bo pa dobra! (Kašlja, nato zapoje.)

I.

Pa Napoljón je vojsko zbral,
a ni ji hlač, ne sukenj dal,
škandal! škandal!
Brezhlačnike le eksercira,
pa intrigira, manevrira,
da bi ga svet se bal:
škandal! škandal!

(Komično koraka.)

II.

A Korl Francoze bo našgal,
jih s črno vojsko v beg pognal;
hop, hop! hop, hop!
Francozi bodo pobegnili,
tornistre, čake pozabili
in tekli vsi v kalop:
hop, hop! hop, hop!

(Komično poskakuje.)

III.

Kdor ni korajžen, naj za peč
k ženici svoji zleže leč,
aja — tutú!
Kdor pred Francozi tremolira,
ženici svoji zvest parira,
spat teče naj domu!
Aja — tutú! (Ziblje svojo roko.)

IV.

Nam pa junaško je sreč,
po žilah vroča kri nam gré,
Tektèk! tektèk!
Ne bomo mi ženice se bali
jim hrbet, tole (pokaže figo) pokazali,
ah, kdo bi se jih bal?
Škandal, škandal! (Maršira.)

Lavra in Ferdinand

(se smejata in ploskata.) Bravo, bravo Jež! Dobro ste jo zapeli!

R a k.

Ti si vražji človek, Jež! Vedno židane volje!

J e ž.

Pa zakaj bi ne bil, dokler sem zdrav in pošten?
Kaj mi pa morejo? Nič, čisto nič! Ej, sakramiljon!
Ali že veste najnovejše v Celju? To bo godlja!

R a k.

Kaj pa? Kar povej, ti živa pošta!

F e r d i n a n d.

Kaj slabega zopet?

J e ž.

V kasarni regimenta Siembschen se je zgodila velika tatvina!

R a k

(vstane.) Kaj zlomka? Ti pa vse veš. — In tat? Ali ga imajo!

J e ž.

Saj to je! Tatú nimajo! Denar je izginil iz pisarne in našli so ga v sobi prijatelja dotičnega oficirja!

F e r d i n a n d

(vstane.) In imena?

L a v r a

(vstane.) Oficirja?

J e ž.

Meni je pravil to kantinér, ko sem iskal gospoda Brnjača. Oficirji stojé na dvorišču, a imena ni bilo slišati nobenega. Ampak temu se bo slaba godila, ko ga dobe! Hu!

R a k.

Na, ta je lepa! Sakramiš, to se v Celju ne peti vsak dan! — Hajd, pojdiva, Jež, morda izveva kaj natančnejšega! — Z Bogom, gospod Basaj! Kmalu se vrnem, Lavra! Ali kaj takega!

J e ž.

Pozdravljena! Preden odidem, se že še poslovim! (Raku.) Kar pred kasarno pojdiva! Jej, jej, jej! (Odhaja.)

R a k

(Ježu.) Torej stopaj! Ena, — dve, — ena, — dve! — (Mu popravlja s palico nogo.) Prsa vùn, trebuh not! (Odkorakata na desno.)

ČETRTI PRIZOR.

Lavra, Ferdinand.

Ferdinand

(sede.) Haha! Radovedneža! Kako hitita! Midva pa sva sebičneža, Lavra, in se ne meniva za ves svet, saj ga imava v svoji duši, v svojem srcu, lepšega, čistejšega, kaj ne?! —

Lavra

(šiva.) In tako ostani, Ferdinand! Ti in jaz — jaz in ti, in nič več! Tako se nama sreča ne skali nikdar, če sama ne bova hotela.

Ferdinand.

Dà, dà, o ti moja deklica! Kako modro znaš govoriti! Zdi se mi, da si mi vsak trenotek ljubša, ti moja mala modrijanka! (Dobrikajoče nasloni svojo glavo na njeno ramo in jo z roko objame okoli pasu.)

Ana

(s ceste.) Dobro zabavo! Dober dan!

PETI PRIZOR.

Ana, prejšnja.

Ana

(priteče k drevesu.) Ali nič ne slišita mojega pozdrava? — Oh, kako lepa idila! Čisto sta odmrla svetu, srečna človeka! Da roko Lavri.) Dober dan, ljubica! (Da roko Ferdinandu.) Oh, skrbi imam zaradi vaju! Še nikdar nisem bila družica! (Odloži svoj klobuk in solčnik.)

Lavra.

Samo pazi, da ne boš lepša od neveste! Ah, ti ne veš, kako znam biti ljubosumna!

Ana

(sede nasproti Lavri in ogleduje šivanje.) Kako lepa boš! Samo svila! O, kako me bo sram! Gospod inženier, ali se boste marali z menoj peljati? (Se smeje.)

Ferdinand

(vstane.) Ali, gospodična! Ponosen bom na tako družico! (Vzame klobuk.)

Lavra.

Ti odhajaš?

Ferdinand.

V pisarno grem, ljubica. Kmalu se vrnem. (Ji da roko.) Z Bogom, Lavra! (Se skloni k njej.)

Lavra.

Z Bogom, Nande! (Mu ponudi usta.)

Ferdinand

(jo poljubi.) Do svidenja, gospodična Anica! (Ji da roko, vzame klobuk in odide.)

ŠESTI PRIZOR.

Lavra in Ana.

Ana

(prisede.) Pri vas je sama sreča in veselje, pri nas pa — oh! — bolezen in žalost! Mamá leži bolna in joka ne prestando za Jožkom.

L a v r a.

Uboga mama! (Šiva.)

A n a.

Zaman jo tolažim. Še ponoči nima miru, in sanjalo se ji je, da je videla Jožka mrtvega, ustreljenega! Ah, ljubi Bog! (Joče.)

A n a.

Ali, dušica, ne plakaj sedaj še ti! Vse bo še dobro in videla boš, da se vrne Jožko zopet zdrav! In zopet bomo veseli vsi in srečni. Le meni verjemi in zaupaj v Boga!

SEDMI PRIZOR

Prejšnji, R a k.

L a v r a.

Ah, oče! Že nazaj? Kaj si izvedel?

R a k

(pride z desne, mračno.) Žalostno, oh, žalostno, Lavra! Nikdar bi ne bil verjel kaj takega!

L a v r a i n A n a.

Kaj se je zgodilo? (Pristopita.)

R a k.

Ne izprašuj me! Dovolj kmalu izveš vse! Lavra — (Stopi k njej.)

L a v r a.

Kaj vam je, oče? (Vstane.) Tako blede ste, razburjeni! Kaj ste izvedeli?

R a k.

Hčerka moja, bodi trdna! Velika nesreča! — Ah, da smo se tako varali!

L a v r a.

Nesreča? — Varali? — Moj Bog — ali govoriš — Nande? (Zakriči.) Moj Nande?.... Oče, oče, prosim vas, govorite, — za božjo voljo, govorite!

R a k.

Miruj, miruj, otrok! Ah, da se je to zgodilo prav tebi! Toda jasno je vse!

L a v r a.

Nande!... Nande? — On je..... on je?!.....

R a k.

Dobili so denar, 500 tolarjev, v njegovi pisarni, — ukradeni denar — prijeli so ga na — ulici.

L a v r a.

Nande!.... tat.... tat?!

A n a

(steče k nji.) Lavra, — ljubica! (Jo prime okoli pasu.)

R a k

(pristopi k Lavri.) Pomiri se, otrok! Prenašaj pogumno ta udarec! Saj trpim s teboj! Neverjetno — zato tem groznejše!

A n a.

Ne obupaj, Lavra! To mora biti zmota, — strašna zmota — vse se razjasni — oj, saj ni mogoče, — saj ni mogoče.....

Rak

zanika z glavo.) Ne, ne, gospodična! Zaman je vse upanje! Jasno je vse. Dokazi so očitni.

Lavra

(omahne na stol poleg mizice v vrtni lopi.) Dokazi očitni — vse jasno! — Ah, nakrat ta noč, — ta strašna noč okoli mene! — Tako je torej konec, konec vsemu! — Iz svetlega, solnčnega raja nakrat v temo brez zvezd, brez rešitve! Ah!

Ana.

Ne, Lavra, nikar ne verjemi. Čakaj — izvedeti moram — takoj se vrnem! — O, potrpi, — samo nekoliko potrpi — še danes, še danes izveš, da so se zmotili! (Vzame hitro klobuk in solčnik ter odide.)

Lavra.

Ana, Ana, stoj — čakaj! — Tudi jaz — tudi jaz grem s teboj. — Videti ga hočem — rešiti — saj ni mogoče, — ne, ne, moj Ferdidand ni tat! (Hiti z vrta v ozadje.)

OSMI PRIZOR.

Prejšnja brez Ane, Brnjač.

Brnjač

(sreča med vrtnimi vratmi Lavro in je čul zadnji Lavrin stavek.) Prepozno. Basaj je svoj zločin že priznal!

Rak.

Priznal torej!

Lavra.

Torej je resnica! Svoj zločin je priznal! (Se s sklonjeno glavo opoteka k stolu.) Ah! Priznal!

Rak.

O, gospod komisar, taka nezgoda — taka sramota!

Brnjač

(mu da roko.) Pomilujem vas! Zato sem prišel. (Gre k Lavri.) Gospodična Lavra, v tem težkem trenutku prihajam zopet. Iskreno vas obžalujem! (Ji poljubi roko.) Ne upal bi se drugače stopiti pred vaše obličje. Užalil sem vas.....

Lavra.

Prosim, ne govorite o tem! Bodi pozabljeno vse — ah! (Plaka.)

Brnjač.

Samo to mi še dovolite, gospodična, da se opravičim, — da se oprostim z dejstvi, ki so tako hitro potrdili mojo slutnjo. Saj sem ga imel rad, a vendar sem vedel, da vas ni bil vreden!

Rak.

Dà, dà, žal! A sedaj je sklenjeno, končano! (Sede potrt na stol k mizi.)

Brnjač.

Končano mora biti, da! Ali morda ga vendar še rešim — vse poizkusim — toda, dvomim, dvomim... (Lavri.) No za vas, gospodična, bodi to le neljuba epizoda, — nezgoda, ki se pripeti vsak dan. O, vem: težko vam je še danes nositi ta udarec! A čas zaceli

vse rane. In glejte! Moja čustva so ostala do vas neizpremenjena in moji nameni se niso predrugačili.

Lavra.

Ne, ne, molčite! Ne mučite me!

Brnjač.

Gospodična! Ostal sem iskren prijatelj vam in vašemu očetu, dasi ne morem tajiti, da sem pretrpel te dni mnogo. Saj mi v sreču tli še vedno majhna iskrice upanja, da me sčasoma ne boste sovražili več...

Lavra.

Sovražila vas nisem nikdar.

Brnjač

(nadaljuje.) — — da se uverite o mojih resnih in poštenih namerah. Glejte, gospodična! Sedaj ste potrta, uničena. — A tudi to prebijete in pozabite! Pred vami je še vse življenje, — sreča vas šele čaka, — ugledna in češčena boste še, pa mirna in pokojna, samo če hočete. In jaz vas bom ljubil, gospodična! V pričo vašega starega očeta vam obljubljam sveto, da vam ustvarim dom blaženosti in nekaljenega blagostanja, — če boste hoteli. Vse storim za vas, gospodična! (Jo drži za roko.) Pozabiva torej vse in bodi zopet, kakor bi se ne bilo zgodilo med nama nič — prav nič, gospodična!

Lavra

(mu ne odtegne roke, a se obrne proč od njega.)

Rak.

Hvala vam, gospod komisar. Verjamem vam, zato mi je žal, da smo vas kdaj žalili...

Brnjáč.

Ne, ne, molčimo o tem, kar je bilo! Kaj bo, kaj more biti, samo to naj nas zanima! To pa vem že sedaj, da je prihodnost naša in da mora biti lepa, sreče polna!

Lavra.

Dà, prihodnost! (Se obrne k njemu.) Vi upate v prihodnost? — Tudi jaz upam! (Vstane.) Brez tega upa bi — — — ne, čemu bi govorila!

Brnjáč

(ji poljubi roko.) Gospodična Lavra, srečen odhajam! Ne odbijate me brez nade. — To mi je dovolj. — Hvala vam za to! Novo življenje se poraja v meni. Mraz in led sta mi bila zakrila dušo, a sedaj mi je posijalo vanjo solnce gorko in mehko. — — Ah, Lavra, Lavra! (Poklekne pred njo in ji poljublja obe roki.)

Lavra

(se brani.) Ne, ne, pustite me! Pustite me!

Brnjáč.

(vstane užaljen.) Gospodična!

Rak

(pristopi ginjen.) Ah, Bog! Vi ste naš prijatelj! Hvala vam, hvala! (Mu da roko in krepko stisne njegovo.) Oprostitute ji, vse bo še dobro.

Lavra.

Ne, ne, to vse ni mogoče... to vse je laž. Ferdinand ni zločinec — Ferdinand je poštenjak!

Brnjač.

Poštenjak? Haha! Glejte, Lavra, poštenjaka peljejo v verigah! (Kaže na Ferdinanda, ki ga peljejo mimo vrta uklenjenega vojaki z bajoneti.)

Lavra

(Zakriči.) Ah! Nande, Nande!

Ferdinand

(zavpije.) Lavra, moja Lavra! (Dvigne roki, a vojak ga pahne dalje.)

(Lavra se zgrudi, Rak poklekne k njej.)

Zastor.

Tretje dejanje.

Na desni in levi gozd in skalovje, zadaj pogled na hribe ali na planjavo z griči. Taborišče prostovoljcev. Na levi pekó in kuhajo, na desni piramide pušk. V ozadju na desni in levi straža, ki hodi semtertja s puško v rokah. Legijonarji leže na desni strani pozornice in kvartajo, pijó, nekateri snažijo puške in sablje, krtačijo goloroki svoje vojaške suknje, drugi si likajo čevlje, v ozadju se nekdo umiva v kovinastem kotličku. Neprestano gibanje, prihajanje in odhajanje. V ozadju vedno rahel nemir. Včasih se začuje, kakor iz velike daljave, grom strela iz topa.

PRVI PRIZOR.

Legijonarji, Strnad, Ipavec.

Strnad

(leži spredaj na trebuhu in piše pismo.) Tako, Lavro in gospoda Raka sem pozdravil. Kaj naj še pišem?

Ipavec

(sedi poleg njega, puši iz pipice in gleda v pismo.) Piši o Mihecu! Mati ti bo hvaležna! Piši, da rana ni nevarna;

za življenje se ni bati več. Pa še to dostavi, da ga je v lazaretu posetil poveljnik in ga pohvalil; le zapiši vse!

Vidie

(zakriči.) Vrzi vendar! — Pique adút!

Tominšek.

Contra!

Vidie

(zadere se in udari po tleh.) Re!

Legijonarji.

Haha! Imenitno!

Strnad

(piše.) Dà, dà, Mihee in Basaj sta bila prva med nami.

Ipavec

Jej, no, vidiš, Basaj! Tudi o Basaju piši! To bo zanimalo posebno Lavro! — Basaj! To je mož, to je mož! Kakor lev je drl proti Francozom; iskal je smrti, a pridobil si je le spoštovanje vseh!

Strnad

(piše, med tem.) Dà, dà. Čudovit mož! (Piše dalje.)

Ipavec.

Nikdar nisem verjel, da je kriv, — sedaj pa sem prepričan, da je nedolžen!

DRUGI PRIZOR.

Prejšnji, Gričar.

Gričar

(od leve.) Kaj, vrag vas vzemi! Karte in zmiraj karte! Vidic seveda vedno dobiva, Tominšek pa izgublja!

Tominšek.

Dà, gumbe, denarja ni več! (Igra dalje.)

Vidic.

Na, tu ga imaš! Zopet izgubil! (Vrže jezen karte na kup ter jih iznova razdeljuje.) Danes je že od zlomka! Vse gre narobe! Mešaj! (Stražo prevzameta dva druga legijonarja, prejšnja prisedeta.)

Gričar

(pristopi k Strnadu.) Zopet pismo! Pozdravi tudi mojo mater, Jožko! Sporoči ji, da sem zdrav in dobre volje!

Strnad

(piše.) Dà, dà, zapišem! — Tako! In sedaj konec! (Podpiše in zalepi pismo.) Sedaj ga nesem takoj, da ga odpošljejo vsaj jutri! Počakajta me! (Odide na levo.)

Gričar.

Le naglo se vrni! (Ipavcu.) Basaja sem videl. General mu je dovolil, da se giblje poslej slobodnejše, brez stražnikov. Revež je bled in upal. Koliko je pretrpel!

Ipavec.

A svojega moštva ni izgubil!

Tominšek

(zakliče v igri.) Ne udajmo se! —

Vidic

(zakliče v igri.) As! Ne udajmo se!

Legionarji.

Bravo, bravo! Haha! Zopet smola! — Mir! Tiho!

Vidic.

Tri sto odrtih mačkov! (Vrže karte ob tla.) Danes imaš srečo. (Meša karte.)

TRETJI PRIZOR.

Basaj, Strnad, Prejšnji.

Strnad

(privede Basaja od leve s seboj.) Ali prosim vas, gospod inženier! Vedno smo simpatizirali z vami!

Ipavec

(hiti Basaju nasproti.) Pozdravljam vas pristrčno, gospod inženier! (Mu moli v pozdrav obe roki.) Kako sem vesel!

Gričar

(da Basaju desnico.) Iskreno vam čestitam, gospod inženier!

Vidic

(poskoči.) O, gospod Basaj!

Legionarji

(poskočijo od tal ter hité k Basaju.) Živeli! Zdravi!

T o m i n š e k.

Zdravi, gospod inženier! Dobro došli! (Mu stiska roki.)

F e r d i n a n d.

Hvala! Hvala! (Pozdravlja legijonarje.)

G r i č a r.

Sedite, gospod inženier! Pozabite, kar je bilo in bodite veseli z nami! (Steče h košu poleg ognja po steklenico.)

L e g i j o n a r j i

(prineso različne čaše. Dajo čašo Basaju, ki je sedel v sredo dijakov, in mu jo natočijo.) Na vaše zdravje!

F e r d i n a n d.

Na zdravje! (Pije in sede.)

I p a v e c.

Danes je zopet naš dan! Gaudeamus igitur! Matej, gospodu Basaju na čast zapojmo!

I p a v e c.

Veselo, kako veselo, Matej!

L e g i j o n a r j i.

Zapojmo! Zapojmo!

V i d i c.

O zvesti ljubici! Tista je najlepša!

S t r n a d.

Ergo silentium! O zvesti ljubici! Cantus fiat!

L e g i j o n a r

(poje.) Drumla, drumla, drumla já!

Zbor.

Drumla, drumla, drumla já! (itd.)

Ipavec.

Vraga, ali je to vesela pesem?

Legionarji.

Živio, Matej! Lepa je pa vendarle! Živeli, gospod inžener! (Trkajo z Basajem.)

Ferdinand.

Na zdravje, gospodje! (Vstane in dvigne čašo.) Na zdravje zvestobi, značajnosti in moštvu! — Na zdravje naši domovini, našim materam in sestram! Na zdravje vsem sreem, ki poznajo zvestobo! Vivant!

Legionarji.

Vivant! Vivant! (Trkajo in pijo.)

Ferdinand

(potegne Ipavca na stran.) Prijatelj, kaj počne gospodična Lavra? Kako živi? Verjemi, najhujše mi je, ker ne vem, kaj misli o meni in moji usodi! Reci, povej mi istino!

Ipavec

(v zadregi.) Obupana je bila spočetka — — da, silno jo je potrló, — plakala je neutolažno!

Ferdinand.

Ali je sploh dvomila? — Reci, povej mi istino! — Ne veš? — Tvoj obraz izdaja bojazen, da sem jo izgubil? — Govori, prijatelj, govori!

Ipavec.

Brnjač zahaja k Rakovim, — kadarkoli se vrne v Celje, je pri Lavri!

Ferdinand

(globoko žalosten.) Brnjač? In Lavra občuje z njim rada?
— Torej vendarle! Tudi ona je verjela!

Ipavec.

Verjela sta oba, Lavra in Rak.

Ferdinand.

Moj Bog, moj Bog! To sem slutil!

Ipavec.

In Brnjač jima je bil tolažnik...

Ferdinand.

Ta lopov! Ta lopov!

Ipavec.

Brnjač napaja Raka, da je vsak dan pijan. Saj poznaš šemo!

Ferdinand.

Lopov! — In Rak mu verjame.... Vsi verjamejo.... vsiljujejo ji Brnjača.... dà, dà, vsi so proti meni, in Lavra, ubožica, si sama ne more pomagati! — Ah! Izgubila je vero vame, ukrali so ji ljubezen in sedaj je kakor listič v vrtincu.... kakor ladjica brez vesla in krmila!

Ipavec.

In ta Brnjač se je delal tvojega prijatelja; pripovedoval je, da se mu smiliš, in lagal, da si vse priznal, da je tvoj zločin jasen in dokazan!

Ferdinand.

To je storil? Ah! jaz pa sem mu bil prijatelj — zvest in udan! In Lavra, moja Lavra je takim lažem verjela! Verjel je Rak in me obsodil! O, dà,

sedaj mi je jasno, da sem izgubil vse... vse... Prijatelj, ugrabili so mi čast, mir, srečo, ljubezen... a pustili mi niso ničesar! Kaj sem jim storil, prijatelj, kaj sem jim storil!? Ah! »Zdaj v grobu skup počivata, nikdar se več ne ločita!« — — Dà, dà... ali niti naj-zvestejše ljubice, smrti ni k meni, dasi jo iščem, dasi jo vedno iščem!

I pavec

(prestrašen.) Ne misli tega, Basaj! Saj ne vem ničesar! Pojdi, umiri se! Vse bo še dobro!

Ferdinand

(mu stisne roki.) Hvala ti! Ne boj se zame! (Se vrne k legijonarjem.) Prijatelji, vrniti se moram! Zahvaljujem se vam za vašo ljubezen, za vaše sočutje!

Legijonarji.

Živeli! Pridite zopet! Pri nas je vedno veselje!

Ferdinand.

Gospodje, vam vračam ljubezen s svojo živo ljubeznijo, a drugim povrnem tudi sovraštvo! Zob za zob! Šilo za ognilo! Zdravstvujte! (Odide v ozadje na levo.)

Legijonarji.

Živeli! Oko za oko! Zob za zob! (Ga spremljajo v ozadje.)

ČETRTE PRIZOR.

Jež, Prejšnji.

Jež

(pride oprezno z desne.) To-le so pa gotovo Slovenci! (Opazuje.) Pravi so, naši so! — Živeli, fantje! Hvala Bogu, da sem vas slednjič našel!

I p a v e c

Vraga! Oče Jež! Vi? Odkod?

Legijonarji.

Oče Jež, jejhajta! Odkod pa? (Ga obstopijo.)

J e ž.

A jest? Odkod? Oh, žejen sem! Ali imate kaj pijače?

S t r n a d

(da Ježu čašo.) Tu pijte!

I p a v e c.

Pa sedite, sedite! Truden ste videti!

J e ž

(izpije.) Hvala! Uf, to se je prileglo! Prigrizniti pa vem, da nimate družega kot tisti nesrečni komis, ki se mi še vsi zobje majejo od njega! Tužna domovina! Pa da vam povem. Tri tedne sem že na poti, gospodje! Z gospodom Brnjačem sem jo popihal iz Celja.

Legijonarji.

Z Brnjačem? S komisarjem? S tem lumpom?

J e ž.

Skrivaj, seveda, skrivaj. — Prosil sem ga, naj me vzame seboj, da bom monture krpal in šival, pa me ni maral, ker se je bal moje stare, — šema!

S t r n a d.

Ježeš, kaj pa poreče mati Barba?

J e ž.

Nič ne poreče, ker nima nikogar, ki bi jo poslušal, babo neumno! — Kaj razume ona, kaj je to

patrijot! Zato sem ji ušel: ponoči sem se skril v bagažni voz ter se vozil tri dni in tri noči. Pod plahto sem ležal in spal, ali pa natepal klobase in krače, ki sem jih odnesel svoji Barbki.

I p a v e c.

Pa vas niso iztaknili?

J e ž.

Niso me! Četrty dan pa me je začela mučiti grozna žeja!

S t r n a d.

Po klobasah in krači!

J e ž.

Presnete klobase! Izpil sem dve steklenici brinjevca, pa vse ni nič pomagalo. Žejen sem bil, da bi bil pomiije pil, če bi jih bil le imel! In tako sem zlezel z voza, da poiščem vode.

I p a v e c.

Pa so vas imeli!

J e ž.

Kaj — imeli? Zgrabili so me in nabili, da sem imel klobase tudi po hrbtu. Ves višnjev sem bil. »Špijon« so me zmerjali, kanalje!

L e g i j o n a r j i.

Revež! Haha! — Vi — pa špijon!

J e ž.

In pojedli so mi vse: klobase, kračo in dva hlebca kruha. Ti zlodji! Ko pa so bili siti, sem jim pokazal, da imam še precej belih kebrov seboj. In

obljubil sem jim, da jim dam za pijačo vsak dan, ako me vzamejo seboj. — In vzeli so me. Spet sem zlezel pod plahto, otepal komis in spal... a žežalo me ni več! Ampak kosti so me bolele, da sem bil ves trd!

I p a v e c.

Verjamem! Revček!

J e ž.

Ponoči se mi je godilo še najbolje. Takrat sem smel postopati okoli voza in stražiti. Deli so mi čako na glavo in sabljo v roke; pa sem koračil gor in dol, tako-le, kakor pravi cesarski vojščak. (Koraka.) Podnevi pa sem ležal spet pod plahto, spal, pa na Barbo mislil in njene sírove štruklje! (Piše.) Oh, to se prileže!

I p a v e c.

Le pijte, oče Jež! Prav je, da ste prišli! Vsi smo že raztrgani!

J e ž.

Kaj ne, da je prav?! Saj sem vedel, da me boste veseli, fantje! Pri vas ostanem, pa je!

I p a v e c.

Pa kakò ste nas vendar našli?

J e ž.

Oh, gospodje, to je bilo težko. Koliko sem pretrpel! — Ko smo se približali naši vojski, sem bil že brez denarja. In ti vragi so me vrgli z voza, da sem moral peš deset ur. Straže so me preganjale in kričale name hinder-honder, ali vrag ve, kakšen latovski jezik! En kosmatinec me je hotel celo ustreliti! —

»Holt, wer do?« se je drl nad menoj, jaz pa sem jo ubral, kar so me nesle noge — hop — hop — hop! črez skalovje in grmovje, skozi turšico in solato, kar se da. In končno sem našel poštenega Kranjca, ki mi je povedal, kje je legija akademikov s Spodnje Štajerske.

I p a v e c.

No, hvala Bogu! In potem ste nas našli!

J e ž.

Dà, tukaj sem, gospodje, s svojim nesrečnim, praznim želodcem vred. Če bi ga mogel odpasati in Barbi poslati v Celje, koj bi ga! »Permejštefecen!« Tako sem jezen na te Francoze, da moram zaradi njih stradati! Tristo krvavih škrpeteljnov! Da mi le že skoraj pridejo v roke, jaz jih pobožam. Smrt Francozom! Živeli Slovenci!

I p a v e c.

Bravo, Jež! Vrl mož ste! (Trči z njim.)

Legijonarji (obenem.)

Živio, oče Jež! (Trkajo z njim in med seboj.) Vivat!

J e ž.

Smrt ali zmaga! Tako se govori! Mi smo veseli in pogumni in se ne udamo! (zapoje:)

I.

Kdor ni korajžen, naj za peč
k ženici svoji zleze leč,
aja-tutú

Kdor pred Francozi tremolira,
ženici svoji zvest parira,
spat teče naj domú,
aja-tutu.

II.

Nam pa junaško je sreč,
po žilah vroča kri nam gre,
tek, tek! Tek, tek!

Ženie se svojih nismo bali,
jim hrbet, tole (pokaže figo) pokazali —
ah, kdo bi se jih bal?
Škandal! Škandal!

Legionarji.

Bravo! Bravo! Izvrstno, Jež! Dobro ste jo zapeli! (V ozadju zagrmí top zapored; začujejo se oddaljeni streli pušk, v bližini zapoje vojaški rog »Alarm«.)

Straža.

Francoska kavalerija! Na pomoč!

(Drug vojaški rog začne peti »Alarm«, da se čujejo znaki z desne in leve. Za pozornico hrup, rožljanje orožja. Akademiki hite k piramidam po puške in si opasujejo sablje. Najvišji akademik prinese zastavo.)

Ipavec

(med splošnim hrupom.) Hajdimo! Hajdimo!

Legionarji.

Kje so? Kje so? (Beže na levo s puškami.)

PETI PRIZOR.

Ferdinand. Prejšnji.

Ferdinand

(prihiti oborožen z leve.) Na boj, fantje! Mi vas čakamo.
Za mano! Hura! (Odhiti z vzdignjeno sabljo.)

I p a v e c

(na čelu.) **Hura! Naprej!**

Legijonarji.

(za njim.) **Hurá!** (Odhite na levo. Za odrom pade nekaj strelov, žvenket sabelj.)

F e r d i n a n d

(za odrom.) **Naprej! Za mano!**

Legijonarji.

Hurá! Hurá! Hurá!

(Žvenketanje orožja in topot nog se oddaljuje in poizgubi popolnoma. Prav tiho se začuje parkrat še vojaški rog.)

ŠESTI PRIZOR.

J e ž (sam)

J e ž

(priteče v pričetku streljanja trepetajoč na vsem telesu in silno prestrašen v ospredje, tišči si ušesa, bega semtertja in gleda izbuljeno. (Kriči:) **Kaj pa je? Kaj pa je? Kako sem se prestrašil!** (Se previdno ozre.) **Da bi bila vsaj Barba tukaj!... Kar naprej drve!... Ali bi šel za njimi?** (Tiho.) **Korajžo, Jež! Tristo pošvedranih... te-le roké, Jež, so za vojsko in ta-le sablja** (jo pobere s tal) **se jim kaj poda! Samó srce ni za nič! Sram te bodi, Jež! Krojač! Krojač!** (Suje samega sebe.) **Glej, glej, saj beže Francozje! Zdajle menda ni več nevarnosti, kar po njih! Zmaga ali smrt!** (Proti levi; pogosti streli. Jež se hipoma obrne, plašno se prekriža.) **Mmm. — Ena**

dve, ena dve! Trebuh not, prsa ven! (Ko odhaja z velikimi koraki na levo, počí v bližini strel. Jež se hipoma obrne, telebne na obraz in sablja mu pade iz rok; ko vstane, beži na desno vzad, trepetá, gledajoč nazaj.) Ne, ne, ne! Barba! Barba! (Zasuče glavo in trešči z njo ob drevo, odleti nazaj, si pokrije usta z levo roko, zažuga drevesu z desnico in se odmaje na desno vzad, tuleč) U-u-u-u!

SEDMI PRIZOR.

Brnjač (sam.)

Brnjač

(pride oprezno z desne sprednje strani, oblečen v uniformo francoskega častnika, ogrnjen v avstrijski vojaški plašč.) Sedaj ali nikoli! Ta trenotek je kakor nalašč za beg. (Hiti na levo in gleda za kuliso.) Moj Bog, Francozi beže — in naši za njimi! Dobijo me — v ti uniformi!... Kaj naj storim? Glej! Glej! — Konj francoskega častnika! Ta me reši! (Odhiti na levo.)

Klici

(na levi.) To je Brnjač! Lopov! Stoj! (Puška počí.) Ušel je!

OSMI PRIZOR.

Boj se obrne preko odra. Legijonarji preganjajo Francoze proti desni. Vojasíki rog, hrup, dva legijonarja z obvezano glavo, umazanih hlač, bežita nazaj na levo; končno štirje akademiki, ki neso ranjenega Basaja.)

Ipavec.

Tu ga položite!

Orožen.

Kje je zdravnik? — (Odide.) (Polože na tla nezvestnega Basaja, ki ima odpeto srajco; skozi odprtino se vidi krvava zaplata.)

Basaj

(ko ga polože na tla.) Ah! (V nezvesti.) Naprej! — Naprej!
— V smrt! — V smrt! — (Dvigne roko.) Lavra, moja
Lavra! (Roka mu omahne na tla.) Ah!

(Med hrupom za odrom pade — **zastor.**)

Četrto dejanje.

Pozorišče, kakor v drugem dejanju. Proti večeru.

PRVI PRIZOR.

Medved, Barba, Gričarica.

Barba.

Samo en maseljček ga bove, mati, samo en maseljček, le pojdite. Ne bo vam škodil, ne! (Pelje Gričarico pod pazduho.)

Gričarica.

Bog lonaj, Barba! Res, tako sem slaba! Morda bi mi pa v resnici ne škodilo!

Medved

(stopi že prej iz hiše.) Bog daj, le bližje, le bližje! Mati Gričarica, v resnici vam bo dobro storilo!.... Moj vinček daje moč! Kar pol polička ga prinesem. (Primakne stola.) Tu-le sedita, ga bomo pa skupaj! Tako — tako — Gričarica, kaj bi zmeraj le stokali! (Odide.)

DRUGI PRIZOR.

Prejšnji brez Medveda.

Barba.

Res je. Kaj bi stokali! Nič, vse nič ne pomaga! — Glejte, mati, en teden sem držala križema roke, pa tulila sem — joj! — da se je kar hiša tresla! Jež je izginil, kakor kafra — za pet ran božjih — pa še ves denar mi je odnesel. ta hlačnica, ta griža zelena, ta prismoda nemarna! Iz dimnika je pobral vse klobase in krače, pa izmaknil dve steklenici brinjevca... Ježeš Krištež Nazarenski, vse mi je pokradel ta pokveka grda, ta kozolec polomljeni, pa ušel! Kako sem jokala, mati! Mislila sem, da me bo konec, tako sem bila žalostna!

Gričarica.

I, kaj bi ne bili, moj Bog! Sama ste ostala! Dedec je le dedec!

Barba.

Drugi teden pa mi je že odleglo. Vrag ga vzemi, prismodo, sem dejala, prijala za delo, pa komandirala svoje fante, da so delali, kakor prej. In delo nam je šlo, — hej, šlo nam je izpod rok, da je bilo kaj! Služili smo, kakor še nikoli. Glejte, mati, tako se prestane tudi brez dedca prav dobro, in včasih si ga še privoščim en maseljček Medvedovega!

TRETJI PRIZOR.

Medved. Prejšnji.

Medved

(prinese vino.) Tako se govori, mati Ježevka! Le dajte ga, saj ga zaslužite pošteno! (Nalije kozarce in prisede.) Ali vam je Jež že kaj pisal?

Barba

(ko je pila.) Če bi znal! Ene kavke mi je poslal, da je živ in zdrav, da šiva za vse — in da je lačen. Prav mu je! Naj se le izpokori, neroda grda! Ampak Tonček je pisal veliko, kaj ne, mati? Ta, ki zna pisarijo!

Gričarica.

Dà, Tonče, moj Tonče je pisal — oh, dober sin je moj Tonče, oče Medved, dober! (Joka... pije.)

Medved.

Dà, dober fant je! Pa kaj je pisal, mati?

Barba.

I kaj!? Da je Ježu dolgčas po meni in da je ob dva zoba; menda so mu jih Francozje odstrelili! Kaj se pa vtika nerodnež v vojsko?! — Ampak tisto je pa tudi pisal Tonče, da imajo Ježa vsi radi, ker jim poje svoje neumne kvante, pa šiva raztrgano monduro! Kaj ne, mati?!

Gričarica.

Dà, dà, tako je pisal Tonček, in pa da pridejo kmalu domov. Oh, da bi bili že doma! Oh, dober je moj sin! (Joka — pije.)

Medved.

Nič ne jokajte, Gričarica, odslej ostane Tonče pri vas, pa še denarja vam prinese z Laškega seboj. Videli boste! Pijte, mati, na dobro srečo Tončka! (Trči z obema.)

Barba.

Na vaše zdravje, mati, pa na Tončkovo! To je priden fant! Jež pa naj ostane, kjer je! Nič več ga ne maram.

Medved.

No, no, mati Barba, saj vam je vendar hudo za njim! — Zabavljate nanj, pa hrepenite po njem. Saj ga imate rada!

Barba.

Kakor grila v zelju! Naj ostane, kjer je, pravim! Barba živi dobro brez starih hlačnic in bo živela!

Medved.

Tako se govori! Saj je pa tudi res! Kaj treba tako brhki ženski take jerhovine, kakor je Boštjan, Manjka se vam boljših! (Jo prime za podbradek.)

Barba

(ga veka po roki.) Ali mi ne greš! Kar izgubi se, griža sitna! Veš, Boštjan ni nič vreden, ti pa si še desetkrat slabši od njega! Vina prinesi, to je tvoj posel!

Medved

(odide s poličem.) O ti strupenska babnica!

Barba.

Da se tudi še vsaka hlačnica loti žensk, če nima dedca za seboj! — Pa ga dajmo, mati! Bog živi vašega Tončka!

Gričarica.

Bog živi! (Trka.) Oh, da bi se le Tonček kmalu vrnil! Komaj ga že čakam! (Pije... joka — V ozadju se oglasi pesem »Skozi vas«. — Nebo v rdeči večerni zarji.)

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnji, Medved, Micika, trop otrok, med njimi Boštjanček.

Meščanje in dekleta

(z desne tečejo preko odra.) Že gredo! Tu so! Tu so! Legijonarji! Prostovoljci!

Glasovi

(za odrom na levk) Živeli! Živeli!

Boštjanček.

Mama, soldati gredó, soldati!

Barba.

Kaj nama mar?!

Boštjanček.

Mama, pupat vinčka!

Barba

(mu da.) Pa počasi, da se ti ne zaleti!

Gričarica.

Tonček! Tonček! Sinko! (Leze ob palici na levo.)

Medved.

Hej, Micika, Micika! Stole, mize, čaše!

Micika

(priteče in postavlja stole v red, nato hiti po čaše.)

(Za odrom hrup, topot nog, glasno govorenje. Nato prepevajoči legijonarji.)

PETI PRIZOR.

(Tonče Gričar pelje pod pazduho svojo mater, Jožko Strnad drži okoli pasu Anico. Mihec Orožen, Mirko Vidic, Janko Ipavec in drugi legijonarji. Perko. Meščanje, in otroci.)

Ipavec.

Tu smo zopet, dragi Celjani! (Objema meščane in meščanke.) Zdravi smo in veseli, da vas vidimo zopet! Micika! (Objame Miciko.)

Micika

(ga objame.) Ah, Janko! Moj Janko! (Govori z njim.)

Gričar.

Moja zlata, zlata mamica! Le ne jokajte več... ne, ne, veseli bodite! (Ji briše z robcem oči.) Vaš sem zopet in vaš ostanem. (Jo drži v objemu.)

Gričarica.

Moj sin, moj sin! Moj Tonče! Molila sem..... molila zate noč in dan!

Gričar

(si vzame izza suknje podobico.) Ali jo vidite, mamica? Varovala me je hudega... vračam vam jo... spravite jo!... Tu sedite! (jo vede k stolu in govori z njo, sedši na tla poleg nje ter jo drži za roko.)

Perko

(pozdravlja legijonarje.) Pozdravljeni! — Dobrodošli!

Strnad.

Sestrica Anica, zopet sem pri tebi! Glej, nič se mi ni pripetilo! In mama? Kako se ji godi?

Ana.

Kakó bo vesela mama! Bolje ji je... in čisto ozdravi, ko te vidi!

Strnad.

Dà, dà, ozdraviti mora, Anica, skrbela bova za njo.

Barba

(bega po odru in gleda v skrbeh okolo sebe.) Kje pa je ta moja pokora? Pa se mu menda vendar ni kaj pripetilo!? Gospod Strnad, Gričar, ali sta kaj videla Ježa? (Govori z legijonarji tiho in jim daje roko.)

Legijonarji.

Saj pride! Glejte, tule gre!

ŠESTI PRIZOR.

Prejšnji, Jež. (Temni se.)

Jež

(iz ozadja, kjer postoji; zasmee se, srednja dva gornja zoba mu manjkata.) Barba! (Raztegne roke v širok objem.)

Boštjanček

(steče k njemu.) Ata! Ata! Ata!

Barba.

Ti, ti, ti grdež ti! (Objameta se.) Ušel si mi, grdoba!
(Si briše solze.) Oh, Boštjan!

Jež.

Nikoli več, Barba! Zdaj vem, kaj je vojska in kaj se pravi stradati za vero, dom in cesarja! Menestra polenta! Vse hlače so mi preširoke čez pas, korpo di rižoto!

Legionarji.

Hahaha! Sedaj zna laško!

Barba.

Boštjan, nikar tako grozno ne preklinjaj!

Jež.

Težko se odvadim! Veš, v vojski je bilo treba zaradi sovražnika, sakra di bingoli, salto mortale, porka stelaža!

Barba

(mu maši usta z roko.) Nikar, lepo te prosim! Kar groza me je! Pojdi no, gremo večerjat!

Jež.

Ne, ne, čakaj stara! Grozovito sem žejen! En požirek si ga moram privoščiti. Hej — oštarija! Maestro di osterija, avanti!

Medved.

TakoJ Jež!

Jež.

Presto vin, vin quá. Porta presto! — Ali imaš še kaj brinjevčka, mia cara Barbettula!

Barba.

I, kajpak, da ga imam brinjevčka! Deset steklenic sem ti ga pripravila in poln dimnik krač in klobas. Ah, Boštjan, kako me je skrbelo za te!

Jež

(nežno objame Barbo.) Barbka, Barbara, mia cocola! (Jo komično objame in poljubi.)

Barba.

Jež, ljubi moj Jež! (Ga objame in poljubi.) Da te le zopet imam! Saj te imam rada.

Legijonarji.

Bravo, bravo, to je ljubezen!

Barba.

Pojdi, pojdi, Jež, večerjat!

Jež

(vzame Boštjančka v naročje.) Ben! Pa andemo večerjat patate — — —

Barba.

Pst! Pst! Mólči vendar!

Jež.

Patate ni greh! Patate se lahko reče! Patate je samo krompir!

Boštjanček

(ploska v roke.) Patate, patate!

Medved

(prinese Ježu kupico.) Bog te živi, Jež! Pij, junak! Srečo si imel, da ti ni razbila kroglja kar cele čeljusti!

Jež

(ko je izpil.) Kaj čeljusti? Glavo bi mi bila kroglja odtrgala, če bi je ne bil hitro ena-dve venkaj pljunil, ko sem jo začutil na jeziku! Porca di mortadella!

Legijonarji

(se smejejo.)

Barba.

Boštjan, ali ne greš vendar domov?

Jež.

Pa pojdimo! Jest pa spat! Lahko noč vsem skupaj. Živio Slovenci! Viva! (Jež in Barba odideta.)

Legijonarji.

Z Bogom oče Jež! Addio, Barba! A rivederci! Ciau! —

Boštjanček

(je snel očetu klobuk z glave in ga vihti.) Živio Slovenci!

Jež

(za odrom.) Bonna nota, signori!

Vsi.

Z Bogom, Jež! (Dvigajo čaše in se razidejo v tropah na razne strani.)

SEDMI PRIZOR.

Ipavec, Strnad, Ana.

Ipavec

(med odhajanjem tovarišev pristopi k Ani.) In sestrična — Lavra? Tužna poročila sem dobival.

Strnad.

Torej res tako slabo? Ubožica!

Ana.

Odkar ji je umrlo dete, je kakor roža po slani. Usiha, vene in umira... Ah, bojim se zanjo!

Ipavec.

In Ferdinand je bil vendar čisto nedolžen! Sedaj je jasno, a pomagati se mu ne more!

Strnad.

Brez uspeha je zahteval nove preiskave in nove obravnave — zaman — glavna priča, Brnjač, je pobegnil — dokazov ni....

Ana.

Brnjač, ta lopov! Že več tednov ni nobenega glasu o njem. Lavra pa umira! Koliko trpi sirota! Oh! Pojdita k nji! — Težko vaju čaka. (Si briše solze.)

Strnad.

Dà, pojdimo, pojdimo k Lavri! (Odidejo v hišo na desno. — Mrak.)

OSMI PRIZOR.

Medved, Ferdinand.

Medved

(znaša čaše in stole v hišo.)

Ferdinand

tesno zavit v vojaški plašč, čepico ima pomaknjeno globoko na čelo; obraz mu pokriva gosta, divja brada. Obstoji v ozadju.)

Medved

(ga zagleda in za hip molče opazuje.) Dóber večer! Le bliže, prijatelj!

Ferdinand

(ne odgovori.)

Medved.

Kdo pa ste? Kaj iščete tod?

Ferdinand.

Kaj iščem? Kdo sem? (Stopi naprej.) Ali me ne poznate, gospod Medved?

Medved

(Strmeč.) Vi — vi ste gospod Basaj?!

Ferdinand.

Molčite, Medved, in ne imenujte mojega imena! Begunec sem, brez miru in dóma! Samo eno noč me sprejmite pod krov svoje hiše ... ne bojte se, ne-omadeževan sem! Tat nisem bil nikdar, gospod Medved. (Utrujen omahne na stol.)

Medved.

Ne govorite tega! Nikdar nisem verjel, saj vem...

Ferdinand.

Tat je bil Brnjač, izdajalec — oh, in jaz sem pretrpel toliko!

Medved.

Vi in Lavra! Kako se mi smilite! Kako naj vam pomagam? Ali greste k nji? (Mu da obe roki.) Čakajte, k njej grem, da ji povem!

F e r d i n a n d.

Dà, pojdite! Še nocoj moram govoriti z njo. — Že jutri rano moram biti preko meje! — Pojdite k nji in povejte ji, da jo prosim, naj smem stopiti samo še enkrat pred njo, da ji povem resnico in vse — vse! Samo enkrat naj me še posluša! Samo enkrat naj jo še vidim, gospod Medved, potem pojdem in se ne vrnem nikdar več!

M e d v e d.

Dà, dà, vse ji povem! (Odhiti v hišo na levo.)

V daljavi se sliši prav tiho, komaj razločno petje legionarjev: »V petju se oglasimo.« Pevci pojo le prvi del pesmi.)

F e r d i n a n d

(sede k mizi.) Veseli in srečni so se vrnili v svojo domovino in sedaj pojó, — pojó, ker so zopet med svojimi dragimi srečni in češčeni! Oni pojó — jaz pa — jaz, begunec, oropan vsega najsvetejšega, pokrit z blatom sramote in krivice, — moram plakati sam, tako sam! (Glava mu omahne na mizo in plaka.)

Zastor.

Izpremena.

Lavrina spalnica. Ponoči. Na mizi svetilka. Na desni ob zadnji steni postelja, na levi zadaj glavni vhod. Na desni v stranski steni dve okni. Na levi spredaj naslonjač, na desni spredaj zofa, mizica in nekaj foteljev.

PRVI PRIZOR.

Lavra, Ana.

Lavra

(vstaja v spalni obleki s postelje.) Hvala ti, Ana! Kako se mučiš z menoj! Hvala ti, Ana! (Se opira težko na Ano.)

Ana.

Ali dušica, čemu hvala!? Rada ti storim vse! (Ji popravlja obleko in jo podpira.) Tako, vidiš, bolje ti je. Kmalu ozdraviš docela! (Ji dene za hrbet blazine.) Pogumna bodi, vse bo še dobro!

Lavra

(gre oprta na Ano k naslonjaču in omahne nazaj.) Vse, vse bo dobro, praviš? Ne, ne! Vse je izgubljeno, vse pokopano! Kot senca visim še na tem življenju — in veruj mi — skoraj želim si, da bi bilo tudi tega konec!

A n a.

Zakaj obupavaš? Ali nimaš še očeta? Ali te ne ljubi in ali ga ne ljubiš tudi ti?

L a v r a.

Dà, oče in ti samó! Vsi drugi so me zapustili. Ah, konec bo kmalu vsega!

A n a.

Pojdi, pojdi! Vedno imaš take misli! Saj moraš ostati bolna! Otresi se vsega — križ preko minolosti! Glavo po konci, Lavra, pa ti takoj odleže od srca! No, daj, poskusi — — ha-ha! — — Smeh je najboljšje zdravilo — veruj! Dà, dà, dragica! Žalost ubija — veselje pa dviga! Čakaj, zapojem ti veselo pesmico, da ti razvedri srce!

L a v r a.

Dà, le poj — zapoj, Ana, — tako dolgo že nisem slišala petja.

A n a.

(zapoje.) »Tičica pevala«.

DRUGI PRIZOR.

Prejšnji. Medved.

M e d v e d

(je že med zadnjimi takti parkrat potrkal.) O, ne zamerite! Trkal sem že, a me niste slišali. — Ne zamerite!

M e d v e d.

Dober večer, gospodična Lavra! Kako pa, hm — saj vidim — boljše, vedno boljše! Samó, da se je za-

čelo zopet petje, da prihaja zopet veselje v hišo, pa pojde! O, mora iti! No, no, le pogumno, gosподična!

A n a.

Dà, dà, tudi jaz pravim tako! Če bi človek vedno razmišljal in brodil po grobeh... nikdar bi ne mogel uživati srečne urice!

L a v r a.

Skušala sem — skušam, a ne morem! Ah, dà, po grobeh hodim, da se jim privadam!

M e d v e d.

Ali — gosподična! Čemu bi silili živi v grob!? Glejte, saj jih mora sedaj toliko neradih! Hribarjev Lovro je pokopan, Gregorčev Jurij in Šavnikov Tone sta bila smrtno ranjena ter sta tudi menda že pod zemljo... In na kmetih jokajo pri vsaki drugi hiši! — Povsod imajo mrličje! Veliko nesreč nam je prinesla ta vojska s Francozi.

A n a.

A naši legijonarji so se vrnili; veselo je nocoj v Celju!

M e d v e d.

No, dà. Hvala Bogu! Pa zakaj sem prišel... (V zadregi.) Kje je gospod Rak? — Povedati mu moram — — hm! — — iskal sem ga že! Sitna reč, hm! — — čisto nepričakovano. — —

L a v r a.

Kaj je? — Vi veste — —? Vi nekaj skrivate, gospod Medved, povejte meni — — o, povejte!

Medved

(v večji zadregi.) Ne, gospodična! Nič hudega! Čemu bi pravil hudo vam! Bolni ste še! Pa pridem drugo pot! (Odhaja.) Tako ste razburjeni! Pomirite se!

Lavra.

O, govorite, govorite! Ali je prišel Brnjač? Kaj je z Brnjačem? Zakaj mi ne poveste resnice? Zakaj mi vsi nekaj prikrivate? — Prosim vas, gospod Medved, ostanite, govorite, ne prikrivajte! Ali je Brnjač mrtev? Recite, da je mrtev!

Medved.

Ne, ne, gospod Brnjač živi — — živi — — ali — — ali — — no, menda je na francoski strani boljše nego na naši — —

Lavra.

Izdajalec? — Brnjač — izdajalec?!*

Medved.

Pobegniti je moral — — poneveril je zaupani denar in sedaj je Francoz. — Tako se govori... Avstrijska vojska se umika pred Napoleonom povsod. Več polkov je razkropljenih, nekaj se jih je vrnilo na Primorsko in Kranjsko... V tej zmešnjavi je vse iz uma!

Lavra.

Še to! Še to! In to je najhujše! Moj Bog, kaj sem ti storila, da me tako tepeš? (Plaka.)

Ana.

Pomiri se, Lavra, duša moja! Ne plakaj vendar!

Medved.

Ne jokajte, gospodična! Povedal sem vam toliko žalostnega — — nerad sem vam povedal, verujte! — Pa naj vam, gospodična, povem še nekaj tolažilnega, veselega. Čujte!

Lavra

(zamahne z roko.) Ah!

Medved.

Naši legijonarji so se vrnili! In vrnil se je še nekdo, gospodična! Še nekdo — — ki komaj čaka, da vas vidi — — ki komaj čaka, da mu dovolite —

Lavra

(prestrašena.) Ferdinand? — Ferdinand se je vrnil?

Medved.

Vse je izvedel! Pri meni je skrit, ker je pobegnil, — da vas more videti. Nedolžen je bil obsojen, nedolžen je trpel! Zaman je iskal svojo pravico pred sodiščem, zato si jo je vzel sam! Danes pa prihaja k vam, ker vas ljubi, kakor nekdej!

Lavra.

Ferdinand — nedolžen! A jaz? — a jaz? — Kaj sem storila? Kaj sem storila? O, kriva nisem sama! —

Medved.

Tudi drugi so verjeli.

Lavra

(nadaljuje.) — In jaz tudi — jaz tudi! Zato sem bila kaznovana. Izgubila sem vero vanj, zato sem izgubila svojo ljubezen!

TRETJI PRIZOR.

Prejšnji, Rak.

Rak

(je prišel zadaj z leve.) Lavra, tako pozno ponoči je že in še pokonci?

Lavra.

Oče, oče, tudi vi ste krivi! Basaj je bil nedolžen obsojen, a vi ste mi vsilili onega lopova, omamili mojo vest ter mi zastrupili dušo! Brnjač in vi oče! O, kako sta kopala, kako sta ruvala! V obupu in sramoti sta me uničila, Brnjač in vi, oče!

Rak.

Pomiri se — ne razburjaj se — bolna si, Lavra! Oba sva bila varana, oba trpiva sedaj. Odpusti mi! Lavra, otrok moj! Pozabi, kar je bilo! Še bomo srečni, Lavra! Ali slišiš, Lavra? — Moj Bog — Lavra Lavra, kaj ti je?... Kako bleda si! Lavra, govori! Ali hočeš na postelj? Prenesem te. Morda ti bode bolje!

Lavra

(šepetaje.) Ne, ne, kmalu — bo — — čisto — — čisto — — dobro, oče! Ostani pri meni, Ana!

Ana

(kleči na levi in plaka.)

Lavra

(šepetaje.) K sinku pojdem, oče... k mamici... kmalu, kmalu, še danes... še danes!

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnji, Ferdinand.

Ferdinand

(dolge brade, raztrgane, blatne uniforme.) Le enkrat še, samo za hip, gospodična Lavra!

Ana

(skoči na noge.) Gospod Basaj!

Lavra

(odpre oči, smehlja se.) Ali si prišel, moj ljubi... ali si prišel, Nande, moj dragi? Ah, samo da si zopet tu... da te vidim zadnjič in da te prosim odpuščanja! Nandé! (Dvigne roki.)

Ferdinand.

Lavra! (skoči k njej in poklekne ob stolu.) Nesrečnica, ubožica! Moj Bog, kaj so storili iz mojega angela!... Ubili so tebe in mene!...

Lavra.

Ubili, dà, in prišel si le še k pogrebu, moj Nande! O, ko bi ti vedel — — ko bi vedel vse! Moj Bog, ne, ne, pojdi... pusti me, Nande! Beži, pusti me, da umrem v sramoti, ki sem jo zaslužila!

Ferdinand.

Tiho... tiho, Lavra! Vse vem... goljufali so naju oba, umorili srečo najino, ker so nama je bili zavidni! — A sedaj mora biti konec! Še bova srečna, Lavra! Morava biti! In poslej bova nerazdružena, — eno v bedi in blaženstvu vzlic vsemu in proti vsem. Kaj ne, Lavra?

L a v r a.

Prepozno, Nande! Najino srečo so ubili in sedaj leži že v grobu! Solnce je zašlo in noč je okoli mene, noč... Oh, oče, kako mračno je, kako zadušno... Ana, dvigni me! — (Šepetaje.) Nande! Nande! (Umre.)

A n a

(Jo dvigne in polaga telo Lavre počasi v naslonjač nazaj.) Ljubica — ljubica! Ah, glejte! (Zaplaka.) Moj Bog! (Jo položi v stolu, da leži.)

F e r d i n a n d.

Lavra! Lavra!

M e d v e d

(gre k oknu in ga odpre.)

R a k.

Počivaj mirno, dete moje! (Skloni se plakaje k Lavrini roki in jo poljublja.)

F e r d i n a n d

(sklonjen nad Lavrino glavo.) Z Bogom, Lavra! Z Bogom! (Jo poljubi.) Prepozno in izgubljeno vse! — Prepozna pa ni osveta nikdar! — Ah, strašno se maščujem za vse! Lavra! Gorje jim, prokletim! (Dvigne roko grozilno k prisegi. — Poljubi Lavro, dvignivši ji glavo zapored, nato steče iz sobe.)

A n a

(leži z obrazom v naročju Lavre.)

R a k

(sedi tišče glavo v obeh rokah na stolu poleg nje.)

(Konec.)

Opombe.

»Legijonarji« so predigra »Rokovnjačem«. Zatorej je uprizoriti »Legijonarje« najprej in obdrže igralci ulog Ferdinanda, Brnjača in Raka svoje uloge tudi v »Rokovnjačih«.

Ferdinand pl. Basaj, mlad, lep mladenič, brez brade in brk, s koteleti pod ušesi. Ozke hlače in frak, trikoten klobuk. Visoki črevlji. Kot kaznjenec-legijonar ima divjo brado in kaznjensko obleko.

Brnjač, nekoliko starejši, ima črne lase, črne kotelete. Uniforma (avstrijska in francoska).

Rak, napol sive lase, ozke hlače in frak. Na obrazu se mu vidi, da je pijanec. Visoki škornji.

Medved, dobrorejen, rdeč, živahen mož srednje starosti.

Jež, kozjo brado, cilinder z ravnimi kraji, ozke hlače z gamašami, frak kratek. Pozneje ima na glavi fantastično čako,

Barba, zala, močna ženska, široko oblečena.

Lavra in Ana v empirskih oblekah, z empirsko frizuro.

Legijonarji v črnih ali temnih oblekah, s trikotnimi klobuki, okoli pasu beloze, lene šerpe, na prsih kokarde, obuti v visoke škornje.

Perko, beloglav starec, cilinder, frak, visoki škornji.

Žene in dekleta v empirskih oblekah.

V založbi

„Goriške Tiskarne“ A. Gabrščka

so izšla sledeča dela

===== Frana Govékarja: =====

1. „**O te ženske!**“ Novele in črtice. „Salonska knjižnica“, I. sn. Cena 2 K.
2. „**Rokovnjači**“. Narodna igra s petjem v 5 dejanjih. Glasbene točke zložil Viktor Parma. „Slovanska knjižnica“, sn. 89—90. Cena 80 vin.
3. „**Deseti brat**“. Narodna igra s petjem v 5 dejanjih. Glasbene točke priredil Lav. Pahor. „Slovanska knjižnica“, sn. 105—106. Cena 80 vin.
4. „**Legijonarji**“. Narodna igra iz Napoleonovih časov v 4 dejanjih. Glasbene točke zložil Viktor Parma. „Slovanska knjižnica“, sn. 132—133. Cena 80 vin.

=====

